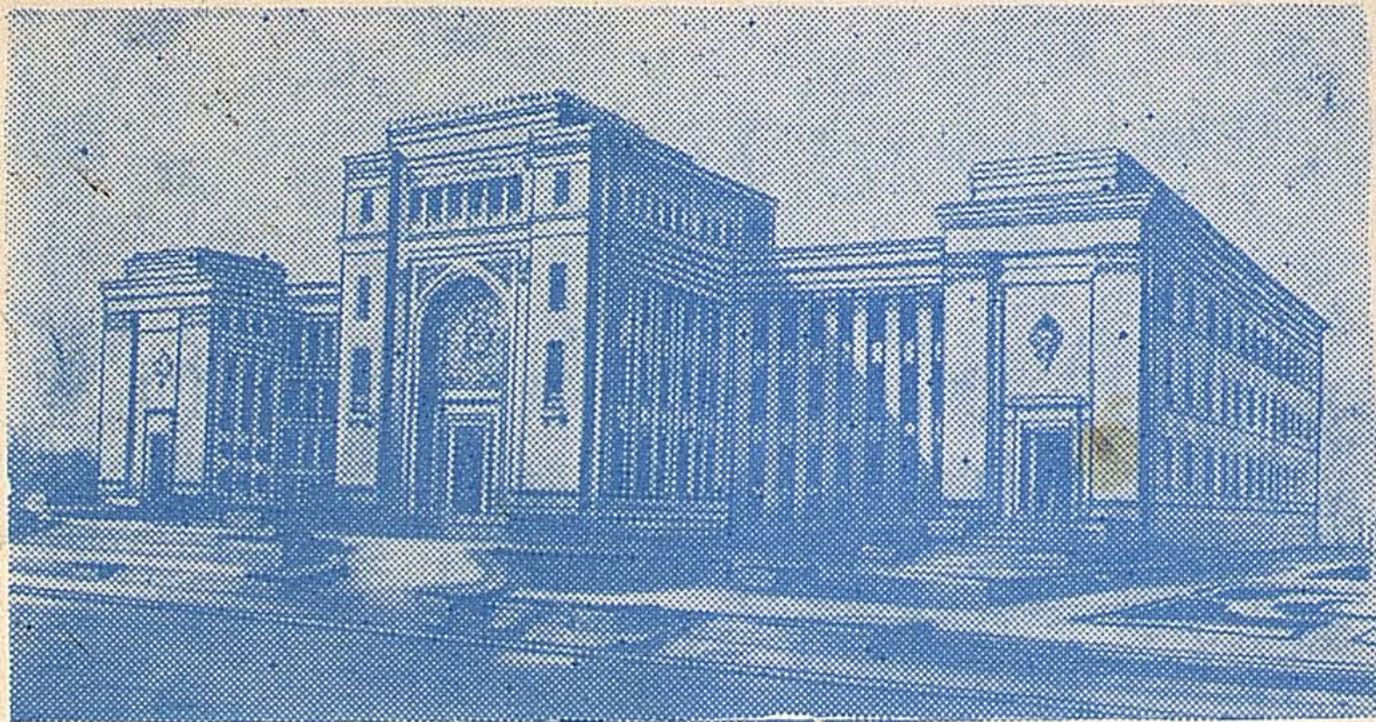

БИБЛИОГРАФИЯ УЧЕНЫХ КАЗАХСТАНА

МИНИСТЕРСТВО НАУКИ —
АКАДЕМИЯ НАУК
РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

Заки
АХМЕТОВИЧ
АХМЕТОВ

Puentob

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ
ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ — ҒЫЛЫМ АКАДЕМИЯСЫ

Қазақстан ғалымдарының биобиблиографиясына материалдар

Зәки
Ахметұлы
АХМЕТОВ

АЛМАТЫ
«ҒЫЛЫМ»
1998

МИНИСТЕРСТВО НАУКИ — АКАДЕМИЯ НАУК
РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

Материалы к биобиблиографии ученых Казахстана

Заки
Ахметович
АХМЕТОВ

АЛМАТЫ
«ҒЫЛЫМ»
1998

Бас редактор

Қазақстан Республикасы
Ұлттық ғылым академиясының академигі
А. Қ. Қошанов

Жауапты редактор

филология ғылымдарының докторы,
профессор *Ш. Ыбыраев*

Құрастырушылар:

филология ғылымдарының кандидаты
С. С. Қорабаев, Т. В. Вдовухина

Главный редактор

академик Академии наук Республики Казахстан
А. Қ. Қошанов

Ответственный редактор

доктор филологических наук,
профессор *Ш. Ибраев*

Составители:

кандидат филологических наук
С. С. Қорабаев, Т. В. Вдовухина

ISBN 5—628—02297—7

© Қорабаев С. С.,
Вдовухина Т. В.—
составители, 1998

ОҚЫРМАНДАРҒА

Қазақстан ғалымдарының биобиблиографиялық сериясының жалғасы болып табылатын бұл көрсеткіш Қазақстан Республикасы Ұлттық ғылым академиясының академигі, филология ғылымдарының докторы, профессор, Қазақстан Республикасы Мемлекеттік сыйлығының және ҚР ҰҒА Ш. Ш. Уәлиханов атындағы сыйлығының лауреаты, Қазақстан Республикасы ғылымына еңбегі сіңген қайраткер Зәки Ахметұлы Ахметовке арналған.

Биобиблиографияға ғалымның өмірі мен еңбегін сипаттайтын мәліметтер, оның еңбектері және ол туралы әдебиеттер енгізілді.

Көрсеткіш материалы хронологиялық тәртіппен орналасқан, әр жылдың көлемінде әліпби ретімен қазақша, одан кейін орыс, одан әрі басқа тілдерде жарияланған еңбектер беріліп отыр.

Әліпбилік және бірлесіп жазған авторлардың қосылып жазған еңбектерінің хронологиялық көрсеткіштерінде орналасқан жұмыстарының рет санында берілген.

К ЧИТАТЕЛЯМ

Предлагаемый указатель — продолжение серии биобиблиографий ученых Казахстана — посвящен академику Академии наук Республики Казахстан, доктору филологических наук, профессору, лауреату Государственной премии Республики Казахстан и премии им. Ч. Ч. Валиханова АН РК, заслуженному деятелю науки Республики Казахстан Заки Ахметовичу Ахметову.

Биобиблиография включает материалы, характеризующие жизнь и деятельность ученого, перечень его публикаций и литературу о нем. Материал в указателе расположен в хронологическом порядке, в пределах каждого года — по алфавиту: сначала идут работы, опубликованные на казахском языке, затем — на русском.

В алфавитном указателе трудов и именном указателе соавторов ссылки даются на порядковые номера работ, помещенных в хронологическом указателе трудов.

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҰЛТТЫҚ ҒЫЛЫМ АКАДЕМИЯСЫНЫҢ АКАДЕМИГІ З. АХМЕТОВТЫҢ ӨМІРІ МЕН ҚЫЗМЕТІНІҢ НЕГІЗГІ ДАТАЛАРЫ

Зәки Ахметұлы Ахметов 1928 жылы мамырдың 4-інде Шығыс Қазақстан облысы Ұлан ауданының (Айыртау ауылдық кеңесіне қарасты) Ұзынбұлақ ауылында дүниеге келді.

1934—1943 жж. Шығыс Қазақстан облысының Лениногор қаласындағы қазақ орта мектебінде оқыды.

1943—1947 жж. Қазақ мемлекеттік университетінің дайындық курсында оқып, тіл-әдебиет факультетінің журналистика бөлімін бітіреді.

1947—1950 жж. КСРО Ғылым академиясы Шығыстану институтының (Ленинград) аспиранты.

1951 ж. қаңтардың 5-інде (Ленинград мемлекеттік университеті тіл-әдебиет факультетінің ғылыми кеңесінде) «Лермонтов және Абай» деген тақырыпта кандидаттық диссертация қорғайды.

1951—1959 жж. Қазақ мемлекеттік қыздар педагогикалық институты әдебиет кафедрасының доценті және Қазақ КСР Ғылым академиясының Тіл және әдебиет институтының аға ғылыми қызметкері.

1959—1975 жж. Қазақ мемлекеттік қыздар педагогикалық институтының әдебиет кафедрасының меңгерушісі және тіл-әдебиет факультетінің деканы.

1965 ж. ақпанның 2-інде Қазақ КСР Ғылым академиясының М. О. Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институты мен Тіл білімі институты жанындағы филологиялық ғылымдар бойынша диссертациялар қорғау жөніндегі Біріккен Ғылыми кеңесте филология ғылымының докторы ғылыми дәрежесін алу үшін диссертация қорғайды.

1966 ж. КСРО Жоғары аттестациялық комиссиясының шешімімен профессор ғылыми атағы берілді.

1969 ж. Қазақ КСР Жоғарғы Кеңесінің Құрмет грамотасымен наградталды.

1975 ж. Қазақ КСР Ғылым академиясының корреспондент-мүшесі болып сайланды.

1975—1981 жж. Қазақ КСР Ғылым академиясы М. О. Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институты директорының орынбасары және директоры.

1976—1984 жж. Қазақ КСР Ғылым академиясының Қоғамдық ғылымдар бөлімшесінің академик-хатшысы.

1978 ж. Қазақ КСР-іне еңбегі сіңген ғылым қайраткері атағы берілді.

1980 ж. ҚР ҰҒА І-ші дәрежелі Ш. Уәлиханов атындағы сыйлығы берілді.

1983 ж. Қазақ КСР Ғылым академиясының академигі болып сайланды.

1984—1986 жж. Қазақ КСР Ғылым академиясының вице-президенті.

1985 ж. Қазақ КСР Жоғарғы Кеңесінің депутаты болып сайланды.

1986 жылдан осы күнге дейін Қазақстан Ұлттық Ғылым академиясы М. О. Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институтының әдебиет теориясы және әдебиеттану методологиясы бөлімінің меңгерушісі болып қызмет атқарып келеді.

1995 ж. Қазақстан Республикасының Мемлекеттік сыйлығы берілді.

ОСНОВНЫЕ ДАТЫ ЖИЗНИ И ДЕЯТЕЛЬНОСТИ АКАДЕМИКА АКАДЕМИИ НАУК РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН З. А. АХМЕТОВА

Заки Ахметович Ахметов родился 4 мая 1928 г. в Уланском районе (Аиртауский сельсовет) Восточно-Казахстанской области.

1934—1943 гг. Учился в казахской средней школе г. Лениногорска Восточно-Казахстанской области.

1943—1947 гг. Учился на подготовительных курсах и на отделении журналистики филологического факультета Казахского государственного университета.

1947—1950 гг. Аспирант Института востоковедения Академии наук СССР (Ленинград).

1951 г. 5 января защитил кандидатскую диссертацию на тему «Лермонтов и Абай» (на Ученом совете филологического факультета Ленинградского государственного университета).

1951—1959 гг. Доцент кафедры литературы Казахского государственного женского педагогического института и старший научный сотрудник Института языка и литературы Академии наук Казахской ССР.

1959—1975 гг. Заведующий кафедрой литературы и декан филологического факультета Казахского государственного женского педагогического института.

1965 г. 2 февраля защитил диссертацию на соискание степени доктора филологических наук на Объединенном Ученом совете по защите диссертаций по филологическим наукам (при Институте литературы и искусства и Институте языкознания Академии наук Казахской ССР).

1966 г. Утвержден ВАК СССР в ученом звании профессора.

1969 г. Награжден Почетной грамотой Верховного Совета Казахской ССР.

1975 г. Избран членом-корреспондентом Академии наук Казахской ССР.

1975—1981 гг. Заместитель директора, затем директор Института литературы и искусства им. М. О. Ауэзова Академии наук Казахской ССР.

1976—1984 гг. Академик-секретарь Отделения общественных наук Академии наук Казахской ССР.

1978 г. Присвоено звание заслуженного деятеля науки Казахской ССР.

1980 г. Удостоен премии им. Ч. Валиханова АН Казахской ССР I степени.

1983 г. Избран академиком Академии наук Казахской ССР.

1984—1986 гг. Вице-президент Академии наук Казахской ССР.

1985 г. Избран депутатом Верховного Совета Казахской ССР.

С 1986 г. по настоящее время. Заведующий Отделом теории литературы и методологии литературоведения Института литературы и искусства им. М. О. Ауэзова Академии наук Республики Казахстан.

1995 г. Удостоен Государственной премии Республики Казахстан.

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ҰЛТТЫҚ ҒЫЛЫМ АКАДЕМИЯСЫНЫҢ
АКАДЕМИГІ З. А. АХМЕТОВТЫҢ ҒЫЛЫМИ,
ПЕДАГОГТИК ЖӘНЕ ҚОҒАМДЫҚ
ҚЫЗМЕТІНІҢ ҚЫСҚАША ОЧЕРКІ**

Қазақстан Республикасы Ұлттық Ғылым академиясының академигі, Мемлекеттік сыйлықтың лауреаты, филология ғылымының докторы, профессор Зәки Ахметұлы Ахметовтың — қазақтың көрнекті әдебиеттанушы-ғалымы мен әдебиет теориясының есімі елімізде және шет елдерде кеңінен мәлім. Ол жазған іргелі еңбектер әдебиеттану ғылымының, Абайтанудың, қазақ әдебиетінің теориясы мен тарихы мәселелерін кеңінен қамтиды. Оның қаламынан шыққан монографиялар мен кітаптар әдебиет теориясы мен әдебиеттану методологиясын жасауға қосылған үлкен үлес болып табылады. Ғалым ұлттық әдебиеттану ғылымында алғаш рет қазақ өлеңінің тарихи дамуындағы өзгешеліктері мен құрылымын зерттеудің ғылыми жүйесін жасап берді.

Ірі ғалымның өмір жолы, ғылыми және профессорлық-оқытушылық қызметі еліміз тарихымен тығыз байланысты. Зәки Ахметұлы Ахметов 1928 жылы 4 мамырда Шығыс Қазақстан облысы Ұлан ауданының табиғаты әсем Айыртау тауының бөктерінде орналасқан Ұзынбұлақ аулында дүниеге келді.

Бала күнінен зерек болып өскен қабілетті жас 1943 жылы Алматыға келіп, Қазақ мемлекеттік университетінің дайындық курсында оқиды. 1947 жылы осы іргелі оқу орнының тіл-әдебиет факультетін (журналистика бөлімін) бітіре салысымен ҚСРО Ғылым академиясының Ленинградтағы Шығыстану институтының аспирантурасына қабылданады. Ғылыми кадрлардың талай тамаша буынын тәрбиелеп шығарған ол осы қалада 1951 жылы «Лермонтов және Абай» деген тақырыпта кандидаттық диссертация қорғайды.

1951—1975 жылдары Қазақ КСР Ғылым академиясының Тіл және әдебиет институтының ғылыми қызметкері бола жүріп, педагогикалық қызметті қоса ұштастырады: Қазақ мемлекеттік қыздар педагогикалық институтының әдебиет кафедрасының меңгерушісі, филология факультетінің деканы қызметтерін атқарады.

1965 жылы «Қазақ өлеңінің құрылысы» деген тақырыпта докторлық диссертация қорғайды. 1966 ж. оған профессор атағы беріледі.

1975 жылы Қазақ КСР Ғылым академиясының корреспондент-мүшесі болып сайланып, сол жылдан бастап 1981 жылға дейін Қазақ КСР Ғылым академиясының М. О. Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институты директорының орынбасары және директоры, 1975 жылдың сәуірінен 1984 жылдың наурызына дейін республика Ғылым академиясының Қоғамдық ғылымдар бөлімінің академик-хатшысы болып қызмет етеді. 1983 жылы Қазақстан Ғылым академиясының академигі болып сайланады. 1984—1986 жылдары — Қазақ КСР Ғылым академиясының вице-президенті, 1986 жылы маусымда академияның М. О. Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институтында әдебиет теориясы мен әдебиеттану методологиясы бөлімін ашып, үздіксіз басқарып келеді. 1978 жылы оған республиканың еңбек сіңірген ғылым қайраткері атағы берілді. Ол халық сеніміне ие болып, 1985 жылы Қазақ КСР Жоғарғы Кеңесінің депутаты болып сайланды. Жемісті ғылыми еңбегі үшін Қазақ КСР Жоғарғы Кеңесінің Құрмет грамотасымен (1969) және «Ерлік еңбегі үшін, В. И. Лениннің туғанына 100 жыл толуы құрметіне» медалімен (1970) наградталған.

«Қазақ әдебиетінің қазіргі дамуы мен дәсүрлері» атты монографиясы үшін оған 1980 жылы республика Ғылым академиясының Шоқан Уәлиханов атындағы I-ші дәрежелі сыйлығы берілді.

Абайдың шығармашылық мұрасын басып шығару мен ғылыми зерттеудегі еңбектері үшін З. А. Ахметов 1996 жылы әдебиет, өнер және сәулет саласындағы Қазақстан Республикасы Мемлекеттік сыйлығының лауреаты жоғары атағына ие болды.

З. А. Ахметов ғылымның тамаша ұйымдастырушысы ретінде де танылып, Қазақстан Республикасы Ғылым академиясының Төралқа мүшесі (1976—1986), ҚР ҰҒА М. О. Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институты жанындағы диссертациялар қорғау жөніндегі мамандандырылған кеңес төрағасы (1981—1990) болды.

З. А. Ахметов еліміздің қоғамдық өміріне белсене атсалысты, шет елдермен достық және мәдени байланыс жөніндегі қазақ қоғамының, Қазақстанның Мемлекеттік сыйлықтар жөніндегі комитетінің, Кеңес бейбітшілік қорғау комитетінің (1985—1990), «Отан» қоғамы басқармасының, республикалық «Білім» қоғамы басқармасының мүшесі болды, «Қазақ КСР Ғылым академиясының хабаршысы» журналының редакциялық алқа мүшесі, «Қазақстан Республикасы Ұлттық Ғылым академиясының хабарлары, Тіл, әдебиет сериясы» журналының бас редакторы қоғамдық міндеттерін атқарды. Қазір З. А. Ахметов — Ұлттық Ғылым академиясының Қоғамдық және гуманитарлық ғылымдар бөлімінің бюро мүшесі, М. О. Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институтының, Әл Фараби атындағы Қазақ мемлекеттік ұлттық университетінің, Қырғыз мемлекеттік университетінің диссертациялық кеңестерінің мүшесі.

З. А. Ахметов — Шығыс Қазақстан мемлекеттік университетінің құрметті профессоры (1993), Халықаралық қоғамдық Айтматов академиясының академигі (1996).

З. А. Ахметов отандық ғылымның әдебиет теориясы саласындағы ірі маманы ретінде қазіргі әдебиеттанудың дәстүр және жаңашылдық, қазақ ақындарының көркемдік шеберлігі, поэтика, қазақ әдебиетінің басқа халықтар әдебиеттерімен өзара байланыстары сияқты көкейкесті мәселелерін тиянақты түрде зерттеп келеді. Оның абайтану, өлең теориясы мен поэтика, әуезовтану саласындағы еңбектерінің мәртебесі биік. Ол қазақ және орыс тілдерін бірдей жетік біле отырып, осы екі тілде зерттеулерін жазып, дәрістер оқиды.

З. А. Ахметов М. О. Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институты дайындаған көптомдық қазақ әдебиетінің тарихын, орыс тіліндегі үш томдық қазақ әдебиетінің тарихын, сондай-ақ, «Дүние жүзі әдебиетінің» қазақ әдебиетіне арналған 7-ші томын (Москва, 1991) жазуға қатысты. Ол — 11 монографияның авторы және 15-тен астам ұжымдық еңбектердің, оқулықтар мен оқу құралдарының авторларының бірі.

З. А. Ахметов білікті ұстаз ретінде педагог және ғылыми кадрларды даярлау ісінде елеулі еңбек сіңіріп, жас ғалымдар жұмысына басшылық етіп келеді. Оның жетекшілігімен 17 адам докторлық және кандидаттық диссертациялар қорғады.

Академик-ғалымның еңбектері «Советское литературоведение за 50 лет» (Л., Наука, 1968), «Очерки истории казахской советской литературы» (М., АН СССР, 1969), «История

қазақской советской литературы» (А.-А., 1970) кітаптарында, «Вопросы языкознания» (№ 3, 1969), «Советская тюркология» (№ 4, 1974) журналдарында және т. б. еңбектерде атап өтілді.

Әр жылдары З. Ахметов еңбектері туралы академик-жазушылар М. О. Әуезов, С. Мұқанов, Ғ. Мүсірепов, З. Қабдолов, академиктер С. Кеңесбаев, М. С. Сильченко, Қ. Жұмалиев, С. С. Қирабаев, көрнекті ғалымдар Ә. Ж. Дербісәлин, Р. Бердібай, С. А. Қасқабасов, С. Негимов, Ө. Айтбаев және т. б. ғалымдар өз лебіздерін білдіріп, пікірлерін жазды, сондай-ақ ленинградтық ғалымдар, академик В. М. Жирмунский, П. Н. Берков, В. А. Мануйлов, москвалық әдебиеттанушы-ғалымдар Г. И. Ломидзе, З. С. Кедрин, Б. П. Гончаров, В. В. Кожин және т. б. ғалым еңбектеріне жоғары баға берді. З. Ахметов еңбектері Москва, Санкт-Петербург, Ереван, Минск, Кишинев, Баку, Тәшкент, Бішкек қалаларында, Қытай, Түркия елдерінде жарық көрді.

З. Ахметовтың «Өлең сөздің теориясы» атты кітабы 1992 жылы Қытай Халық Республикасының Шыңжан Ұйғыр автономиялық районының Іле халық баспасында жарық көрді.

Өзінің көкейкестілігі мен ғылыми құндылығы жағынан З. Ахметовтың монографиялық еңбектері мен проблемалық зерттеулерінің әдебиеттану ғылымы үшін үлкен мәні бар. Себебі бұл еңбектердің негізгі идеялары автордың тарихи-әдеби процесс туралы, әлеуметтік, адамгершілік, көркемдік және эстетикалық мұраттар туралы қазіргі түсініктерге сәйкес келетін жаңа қорытындылары мен талдауларын қамтиды.

«Лермонтов және Абай» кітабы 1954 жылы басылып шығып, З. Ахметов ғылыми жұртшылыққа талантты әдебиеттанушы, зерттеуші ретінде кеңінен танылды. Кітапта Абайдың орыс классиктерінің шығармаларын, әсіресе Лермонтов туындыларын творчестволық тұрғыда қабылдау процестері терең зерттеліп, алғаш рет Абай аудармаларының өрісі нақтылы сипатталды, белгісіз болып келген түпнұсқалары айқындалып, орнықты талданды.

З. Ахметовтың «Қазақ өлеңінің құрылысы» (1964) атты монографиясы қазақ әдебиеттануында бай тарихи-теориялық материал негізінде қазақ өлеңі құрылысының заңдылықтарын ашып көрсеткен шын мәніндегі алғашқы, тіпті бүгінге дейін бірден-бір іргелі ғылыми еңбек болып саналады және бұл зерттеуде тұңғыш рет қазақ өлеңінің дәлелді ғылыми теориясы жасалған.

Монографияда қазақ өлеңінің ритмикалық құрылысы егжей-тегжейлі қарастырылып, ұлттық тіл құрылымымен тығыз байланысты маңызды ерекшеліктері анықталған. Ғалым жаңа дәуірдің нәтижесі болып табылған және халықтың мәдени, ақыл-ой дүниетанымындағы өзгерістермен ерекшеленген қазақ өлең құрылысының өрістеу процесін, қазақ өлеңі құрылысындағы үлкен өзгерістерді зерттеп талдайды. Бұл кітап автордың ақындық өнер табиғатын, өлең заңдылығын терең танумен бірге қазақ тілінің ритмикалық және фонетикалық құрылымын жете білетіндігін де айқын дәлелдейді. Сонымен қатар осы ғылыми еңбектегі орыс және қазақ өлеңін салыстырмалы талдау үлгілері де назар аударарлық.

«Қазақ поэзиясының тілі туралы» (1970) және «Өлең сөздің теориясы» (1973) кітаптарында ғалым қазақ поэзиясы тілінің ерекшеліктері мен заңдылықтарын, көрнекті ақындар тілінің ерекшелігін, сондай-ақ, қазақ өлеңінің ритмикалық және синтаксистік құрылымының даму кезеңдерінің заңдылықтарын зерттеуді мақсат етіп қойды. Осы міндетке орай бұл еңбектерде ауызша және жазба әдебиеттің, қазіргі поэзияның тіл өзгешеліктері қарастырылып, қазақ поэзиясының ғасырлар бойы қалыптасқан және одан әрі дами түскен бейнелі сөз құралдары сипатталған. Халықтың тарихи өмірінің өзгешелігінен туындайтын поэтикалық тіл ерекшеліктерін айқындай келіп, З. Ахметов өте бағалы пайымдаулар мен қорытындылар жасайды. «Қоғамдық құрылыс халықтың өмір-тұрмысы, шаруашылығы, әдет-ғұрпы, дүние танымы, философиясы, эстетикасы — осының бәрі поэзияның мазмұнынан ғана көрініп қоймайды, сонымен бірге бұлар поэзияның, әдебиеттің көптеген көркемдік ерекшеліктерінің, тілдегі суреттеу, бейнелеу тәсілдерінің, сөз кестесіндегі әртүрлі өзгешеліктердің дамуына әсер етеді» деп атап көрсетеді автор. Зерттеулерде сонымен бірге көшпелі өмір мен тұрмыс ерекшеліктеріне, үй жануарларын асырауға байланысты, дала табиғатына байланысты және мифологиядан алынған түрлі көркем-поэтикалық салыстырулар туралы айтылады. Автор көптеген мысалдар арқылы поэтикалық тілдің жаңа образдармен және символдармен байып толыққандығын дәлелдеп көрсетеді. Талдауға белгілі ақындар шығармаларын мысал ретінде ала отырып, ғасырлар бойы қалыптасқан бейнелі — сөз құралдарының қазіргі поэзияны байытуға негіз болатындығын және дағдылы бейнелеу құралдарының жаңа мазмұнды білдіру үшін қолданылатындығын зерделейді. Осы ретте жаңа поэтикалық құралдар, бейнелеу

құралдарын пайдаланудың принциптерін поэтикалық тілде бекіту жайы қарастырылады. Сонымен қатар қазіргі дәуірде қазақ өлең жүйесіне енгізілген жаңалықтарға ерекше мән берілген.

Әдебиеттің көрнекті өкілдерінің өлең тіліндегі жаңашылдық ізденістері әр қырынан қарастырылады. Әсіресе, С. Сейфуллин, І. Жансүгіров шығармаларындағы өлең өлшемдерін, шумақ, ұйқас түрлерін қолданудағы жаңалық нышандары толық көрсетілген. С. Мұқанов, Ә. Тәжібаев, Ж. Молдағалиев, О. Сүлейменов секілді ақындардың поэзия тілінің бейнелеу құралдарын пайдаланудағы шеберлігі арнайы сөз болған.

«Қазақ әдебиетінің қазіргі дамуы мен дәстүрлері» атты монографиясында (1978) Абайдың идеялық-көркемдік ізденістерін ұлы ойшыл-ақынның творчестволық тұлғасының қалыптасып дамуындағы ұлттық дәстүрлер мен көркемдік жаңашылдықтың сабақтастық-жалғастығын толық ескере отырып, Қазақстандағы әдеби процестің дамуының кең тұрғыдағы контекстінде көрсетеді.

Кітапта ұлы ақынның А. Пушкинмен, М. Лермонтовпен және И. Тургеневпен рухани байланысы, үндестігі туралы деректердің келтірілуі зерттеу құндылығын арттыра түскен. Ғалым Абай аудармаларының идеялық-көркемдік сапасын таразылау мақсатында ұлы ақынның аудармаларын Пушкин мен Лермонтов өлеңдерімен салыстыру арқылы аударма мен түпнұсқадағы алшақтық пен жақындық ерекшеліктерін анықтап, орыс классикалық әдебиеті мен қазақ әдебиеті арасында қандай творчестволық жалғастық болғанын нақтылы дәлелдеп көрсетеді.

Монографияның негізгі бөлімінде қазіргі қазақ әдебиетінің көкейкесті мәселелері сөз етіліп, ұлт әдебиеттерінің өзара байланысы мен ықпалдастығы кең тұрғыдағы контекстінде қарастырылады. Кітапта тақырып түбегейлілігімен және ауқымдылығымен, идеялық мазмұнының тереңдігімен ерекшеленетін ең мәнді деген шығармаларға баса назар аударылған.

«Абайдың ақындық әлемі» (1995) кітабында поэзияны, сөз өнерін қазіргі заман деңгейінде түсіну тұрғысынан Абайдың ақындық тұлғасының өзгешелігін ашып көрсету міндеті қойылған. Абай шығармаларын жүйелі түрде қарастырып, талдай отырып, ғалым ақынның ұлттық көркемдік эстетикалық дәстүрлермен тығыз байланысын, әрі оның жаңашылдығын, орыс классикалық және әлем әдебиеті жетістіктерін жете итеруін қиюын қиыстырып көрсетеді. Абай поэзиясын сол кездегі қа-

зақ қоғамының мұны мен арман-тілегі ретінде қарастыра келіп, автор ақынның біздің дәуір үшін, жаңа ұрпақ үшін кім екендігіне назар аударады. Ғалымның көп жылдар бойғы ізденістеріне негізделген бұл кітап Абай шығармашылығына байланысты көптеген маңызды мәселелерді қамтып, қазіргі көзқарастар деңгейінде зерделеуімен ерекшеленеді. Монографияда көркемсөз шеберінің, оның талант қырларының қайталанбас өзгешелігін, даралығын ескеруге мүмкіндік беретін эстетикалық категория — ақындық, шығармашылық тұлға мәселесіне ерекше көңіл бөлінген. Кітапта Абайдың — ақын, ойшыл, ағартушы, композитор, жастар ұстазы және қоғам қайраткері ретіндегі сан қырлы талантының астарлы сыры, суреткерлік шеберлігі нанымды да терең ашып көрсетіледі.

Төрт томдық «Абай жолы» роман-эпопеясы поэтикасының көптеген мәселелері Абай шығармашылығының проблемаларымен тығыз байланысты. Мұхтар Әуезов өз шығармасында ұлы ақын-ойшылдың монументтік образын жасап, Абайдың шығармашылық жолын көркемдік тұрғыда саралап берді, оның идеялық, рухани, көркем-эстетикалық ізденістерінің үлкен элеуметтік-тарихи мән-маңызын ашып көрсетті.

«Абай жолы» эпопеясының поэтикасы және оның жазылу тарихы» монографиясында (1984, орыс тілінде) Абай образын көркем бейнелеу мен ұлы ақын-ойшыл өмір сүрген тарихи дәуір принциптері жан-жақты зерттеледі. Бұл іргелі еңбекте «Мұхтар Әуезовтің роман-эпопеясы» (1997, орыс тілінде) атты кітабындағыдай роман көтерген проблемаға, оның жанрлық ерекшеліктеріне, композициялық құрылымы мен образдық жүйесіне, көркем-бейнелеу құралдарына шығарманың мазмұны мен көркем формасын тұтас қарастыра отырып, тыңғылықты сипаттама беріледі.

Поэтика проблемалары шығарманың соңғы баспа мәтіні негізінде ғана қарастырылмай, жазушының шығармашылық лабораториясын сипаттайтын архивтік материалдар: бастапқы нұсқалардың, қолжазба (машинкаға басылған) мәтіндердің, сондай-ақ, жоспар-негіздемелердің талдауға қатыстырылуы бұл жұмыстардың негізгі жаңалығын айқындайды.

Абайдың көптеген шығармаларының жазылу тарихы эпопеяда ақын өмірабянының нақтылы деректері негізінде нанымды ашылғандығын атап өту қажет. Мұның барлығы оның шығармашылық лабораториясы туралы ұғымды байыта түсіп, шығармаларды жазу процесін алдағы уақытта тереңірек зерттеуге жол ашады.

Осы аталған монографиялармен қатар академик-ғалымның абайтану және қазақ әдебиетінің поэтикасы мәселелері бойынша соңғы жылдары жарық көрген басқа да зерттеулері мен ғылыми мақалаларын атап өткен жөн. Бұл ретте, әсіресе ғалымның 1995 жылы жарық көрген Абайдың 2 томдық толық шығармалар жинағының жаңа басылымын дайындап шығаруға қатысуын ерекше айту керек. З. Ахметов — бұл басылымның көлемді кіріспе мақаласының авторы, бірлескен редакторы, құрастырушыларының және түсініктерді жазушыларының бірі. Басылымның ғылыми ақпаратын толықтыратын кіріспе мақалада, түсініктер мен барлық материалдарда абайтану ғылымының қазіргі жайын қамтитын Абай шығармашылығының жаңа тұжырымдамасы-концепциясы жасалған да, жинақтың ғылыми ақпараты бұрынғыға қарағанда анағұрлым толық берілген, тың материалдармен толықтырылған. Түгелдей алғанда, З. Ахметов Абайдың «Толық шығармалар жинағының» әр жылдардағы төрт басылымын (1954, 1957, 1970 және 1995) дайындауға құрастырушылардың және түсініктер авторларының бірі ретінде қатысты.

1994—1995 жж. З. Ахметов Абай шығармашылығы туралы кітаптар мен республикалық журналдарда 10 мақала («Абай және қазіргі заман», 1994, «Ұлылық өнегесі», 1995, «Ақиқат», «Парасат», «Жалын», «Мысль» журналдары және т. б.) жарияласа, ғалымның ұлы ақын туралы көптеген мақалалары «Абай» энциклопедиясында (1995), республикалық «Егемен Қазақстан», «Халық кеңесі», «Қазақ әдебиеті», «Қазақстан мұғалімі» және т. б. газеттерде басылып шықты. Сонымен бірге абайтанушы, академик-ғалым Абайдың ақындық шеберлігі мен даналық тағылымы туралы Москвада (14 сәуір 1995 ж.), Санкт-Петербургте (16 сәуір 1995 ж.), Ташкентте (6 маусым 1995 ж.), Киевте (21 қазан 1995 ж.), Семейде (қазан 1994 ж.) ЮНЕСКО шеңберінде өткен ұлы ақынның 150 жылдық мерейтойына байланысты өткен мәдени шаралар мен ғылыми мәслихаттарда баяндамалар жасады, ал осы үлкен мерекелік оқиғаға байланысты Қазақстан Республикасының Ұлттық Ғылым академиясы ұйымдастырып өткізген халықаралық конференцияда (8 тамыз 1995 ж.), «Абай және әлем әдебиеті» деген тақырыпта ғылыми баяндама жасады.

Бүкіл дүние жүзі болып тағы да ЮНЕСКО деңгейінде салтанатты түрде атап өтілген ұлы жазушы Мұхтар Әуезовтың туғанына 100 жыл толған 1997 жылы З. Ахметов те ұлы

ұстаз тойына шығармашылық қомақты тартулар жасады: «Мұхтар Әуезовтің роман-эпопеясы» атты монографиясынан басқа ұлы жазушының тұңғыш рет жарық көргелі отырған 50 томдық толық шығармашылық жинағының құрылымы мен принциптері туралы осы басылымның I — томында кіріспе мақаласы, одан басқа «Ұлы жазушы — гуманист» («Мысль» журналы. 1997. № 4), «Абай жолы» — тарихи және көркем шындық» («Заман-Қазақстан», 1 тамыз 1997 ж.), «Мұхтар Әуезов және әлем әдебиеті» («Егемен Қазақстан», 28 қыркүйек 1997 ж.) атты көлемді мақалалары жарияланды.

М. Әуезовтің «Абай жолы» роман-эпопеясының жазылу тарихы туралы мақаласы 1997 жылы Анкара қаласында шыққан мақалалар жинағында түрік тілінде жарияланды. З. Ахметовтың Мұхтар Әуезов шығармашылығының проблемалары туралы және осы іспеттес Абай туралы жаңа зерттеулері шешілмеген (немесе жеткілікті түрде шешілмей келген) мәселелерді қамтып, оларды әдебиеттану ғылымы мен қоғамдық ойдың қазіргі деңгейіне сәйкес түсінуді тереңдете түсуге ықпал етті де, уақыт талабына толық жауап берді.

1996 ж. З. Ахметовтың тікелей басшылығымен және тікелей қатысуымен жазылып, дайындалған «Әдебиеттану терминдерінің сөздігі» жарық көрді. Авторлары — З. Ахметов, М. Базарбаев, А. Ысмақова, С. Негимов, Т. Шаңбаев т. б. әдебиеттануының ғылыми терминдер жүйесі алғаш рет ғылыми қалыпқа келтіріліп жасалған да, көптеген интернационалдық терминдер, орыс поэтикасының, түркі тілдес халықтар поэзиясының қолданыстағы терминдері қамтылған.

Ғалымның соңғы жылдары жасаған төмендегідей ғылыми баяндамалары мен жарияланған ғылыми мақалаларының мәні зор екендігін атап өткен жөн: 1) М. О. Әуезовтің туғанына 100 жыл толуына арналып Санкт-Петербургте өткізілген салтанатты жиналыста оқыған «Мұхтар Әуезов және әлем әдебиеті» атты баяндамасы (27 сәуір 1997 ж.), 2) «Әдебиеттану терминдерін жетілдіру туралы» мақаласы («Қазақ әдебиеті», 26 қазан 1996 жыл), 3) «Манас» эпосының 1000 жылдығына арналып Бішкек қаласында 1995 ж. 27 тамызда өткізілген халықарылық конференцияда жасаған «Манастың» өлең өрнегі және қазақтың жыр өлшемі» баяндамасы. Баяндама тезистері орыс және ағылшын тілдерінде «Манас эпосы және әлем халықтарының эпикалық мұрасы» кітабында жарияланды (Бішкек, 1995 ж. орыс тілінде — 81—83 б., ағылшын тілінде — 40—42 б.); 4) «Қазақ эпосындағы жыр өлшемі және түркі өлең

жүйесі» мақаласы Түркияның Анкара қаласында шығатын «Діл дергисі» журналында (1994) жарияланды; 5) «Ілияс Жансүгіров поэзиясының стилі мен тілі» мақаласы («Қазақ әдебиеті» 1994—1995 жж.), 6) Міржақып Дулатовтың 2 томдық «Шығармалар жинағына ақын шығармашылығы туралы кіріспе мақала» (А., «Ғылым», 1996).

Бұл ғылыми жарияланымдар мен баяндамаларда поэтика мен әдебиет теориясының бірқатар маңызды мәселелері көтеріледі. Мәселен, «Жыр» атты қазақ эпикалық өлең өлшемі түркі халықтары поэзиясындағы өлең жүйесі мен «Манас» эпосымен байланыста қарастырыла келіп, қазіргі қазақ әдебиеті мен түркі тілдес халықтар әдебиеттерінің көне тамырларын жазба ескерткіштерден ғана емес, ауызша поэзиядан да іздеу қажеттігі туралы маңызды тұжырымдамалық идея ұсынады. Қырғыздың «Манас» эпосында да қолданылатын қазақ халық эпикалық шығармаларының өлең формасы («Жыр») түркі халықтарының поэзиялық шығармашылығындағы өте көне де тума бола отырып, ауызша эпостың түркі халықтарының қазіргі поэзиясы мен әдебиетінің көне қайнар көздерін зерттеуге таптырмайтын құнды деректемелік материал болатындығын байқатады.

Ғалымның әдебиет тарихы мен теориясы, поэтика, өлең жүйесі жөніндегі, абайтану мен әуезовтану проблемалары жөніндегі монографиялары мен басқа да зерттеулері ғылыми теориялық жағынан да, практикалық маңыздылығы жағынан да іргелі ғылыми еңбектер болып табылады. Себебі бұл зерттеулерде алғаш рет қамтылған проблемалар қазір де еліміздің мектептері мен жоғары оқу орындары бағдарламаларында пайдаланылуда.

3. Ахметов қалам тербеген және шешімін тапқан мәселелер жаңашылдығы мен сипаты жағынан, тарихи-теориялық тұрғыдағы ауқымы жағынан бір ұлттық әдебиет пен әдебиеттану шеңберінен асып, еңбектерінің мән-маңызы арта түсуде. Ғалымның соңғы жылдардағы мақалалары мен баяндамаларында қуғын-сүргінге ұшыраған ақындар мен жазушылардың шығармашылық мұрасын бағалауда тарихи әділеттілікті қалпына келтіруге ерекше көңіл бөлініп келеді.

Академик-ғалымның ғылыми еңбектерінің зерттеу нысаны да ауқымды: ол шығармашылық әдіс пен стиль, дәстүр мен жаңашылдық мәселелерін, дүниетаным мен көркемдік байланысы проблемасын, поэтика, жанр мәселелерін, қазіргі әдебиеттің негізгі даму тенденцияларын зерттейді. Әдебиет ту-

Ғалы ғылым ол үшін — әдеби процесс дамуының заңдарын, қазіргі заманның түбегейлі міндеттерін түсіну құралы өзінің белсенді өмірлік позициясын айқындап, азаматтық парызын орындау жолы. Осы ретте академик З. Ахметовтың ғылыми педагогикалық және қоғамдық қызметі оның отандық әдебиеттану ғылымына үлкен үлес болып қосылған еңбектерінде лайықты көрініс берді.

Зәки Ахметов өзін сегіз қырлы, бір сырлы азамат — ғалым ретінде көрсетіп, ұлттық ғылымның биік мұраттары жолында белсенді еңбек етіп келеді. Бұл жолда ол әдебиеттанушы ғалымдардың жаңа буынын тәрбиелеп, оларды нағыз зерттеушіге тән терең білімділік, ізденімпаздық, ғылымға адалдыққа баулуда. Қандай да даңғойлық пен мансапқорлық атаулыдан, ғылымға бойкүйездікпен қарау әдетінен ада ғалымның жеке адамгершілік қасиеттерінің де игі ықпалы мол. Зиялылық, рухани кеңпейілділік, адамдарға деген ақпейілділік — тамаша ғалым, азамат, қайраткер тұлғасының ерекше қасиеттері.

Б. Б. МАМЫРАЕВ,

филология ғылымдарының кандидаты

КРАТКИЙ ОЧЕРК НАУЧНОЙ, ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ И ОБЩЕСТВЕННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ АКАДЕМИКА АКАДЕМИИ НАУК РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН З. А. АХМЕТОВА

Имя академика Академии наук Республики Казахстан, лауреата Государственной премии, доктора филологических наук, профессора Заки Ахметовича Ахметова — видного казахского ученого-литературоведа и теоретика литературы — широко известно в нашей стране и за рубежом. Созданные им фундаментальные труды освещают крупнейшие проблемы литературоведческой науки, абаеведения и ауэзоведения, вопросы теории и истории казахской литературы. Принадлежащие перу З. А. Ахметова монографии и книги вносят огромный вклад в разработку теории литературы и методологии литературоведения. Он создал научную систему исследования специфики и структуры казахского стиха в историческом развитии.

Жизненный путь крупного ученого, научная и профессорско-преподавательская деятельность органично вписываются в историю нашей страны.

Заки Ахметович Ахметов родился 4 мая 1928 года в Уланском районе Восточно-Казахстанской области.

В 1943 г. он, пройдя учебу на подготовительных курсах, поступает на филологический факультет (отделение журналистики) Казахского государственного университета. Дальнейшая судьба З. А. Ахметова связана с Ленинградом, где он учится в аспирантуре Института востоковедения АН СССР и в 1951 году блестяще защищает кандидатскую диссертацию на тему «Лермонтов и Абай».

В 1951—1975 гг. З. А. Ахметов — научный сотрудник Института языка и литературы Академии наук КазССР, одновременно ведет педагогическую работу и возглавляет кафедру ли-

тературы Казахского государственного женского педагогического института, являясь деканом филологического факультета этого института.

В 1965 г. З. А. Ахметов защитил докторскую диссертацию на тему «Казахское стихосложение». В 1966 г. ему присвоено звание профессора. После избрания членом-корреспондентом АН Казахской ССР с июня 1975 г. по июль 1981 г. Заки Ахметович работает заместителем директора, а позднее директором Института литературы и искусства им. М. О. Ауэзова Академии наук Казахской ССР, с апреля 1975 г. по март 1984 г. — академик-секретарь Отделения общественных наук АН Казахской ССР. С 29 марта 1984 г. по 6 июня 1986 г. — вице-президент Академии наук Казахской ССР. С 9 июня 1986 г. — зав. Отделом теории литературы и методологии литературоведения Института литературы и искусства им. М. О. Ауэзова. В 1983 году З. А. Ахметов избран академиком Академии наук Казахской ССР, а в 1987 году ему присвоено почетное звание заслуженного деятеля науки республики. Избирался депутатом Верховного Совета Казахской ССР (1985—1986).

З. А. Ахметов награжден Почетной грамотой Верховного Совета Казахской ССР (1969) и медалью «За доблестный труд в ознаменование 100-летия со дня рождения В. И. Ленина» (1970). За монографию «Современное развитие и традиции казахской литературы» в 1980 г. ученый удостоен премии им. Ч. Ч. Валиханова I степени.

За работы по изданию и научному изучению творческого наследия Абая З. А. Ахметов удостоен звания лауреата Государственной премии Республики Казахстан за 1996 год в области литературы, искусства и архитектуры.

З. А. Ахметов проводил значительную научно-организационную работу как член Президиума Академии наук КазССР (1976—1986), был председателем специализированного совета по защите диссертаций при Институте литературы и искусства им. М. О. Ауэзова (1981—1990).

З. А. Ахметов занимался большой общественной работой, будучи членом Президиума Казахского общества дружбы и культурных связей с зарубежными странами, Комитета по государственным премиям Казахстана, Советского комитета защиты мира (1985—1990), правления общества «Родина», правления Республиканского общества «Знание». В настоящее время З. А. Ахметов — член Бюро Отделения общественных и гуманитарных наук Академии наук Республики Казахстан,

член специализированных советов по защите диссертаций Института литературы и искусства им. М. О. Ауэзова, Казахского государственного национального университета им. аль-Фараби, Кыргызского государственного университета.

З. А. Ахметов — почетный профессор Восточно-Казахстанского университета (1993), академик Международной общественной Айтматовской академии (1996).

Являясь крупным специалистом в области теории литературы, З. Ахметов разрабатывает такие актуальные проблемы современного литературоведения, как традиция и новаторство, художественное мастерство казахских поэтов, проблемы поэтики, взаимосвязи казахской литературы с литературами других народов. Высок его авторитет в области теории стиха и поэтики, абаеведения, а также ауэзоведения. Одинаково хорошо владея казахским и русским языками, академик пишет свои труды и читает лекции на двух языках.

З. Ахметов участвовал в написании многотомной «Истории казахской литературы с древнейших времен до наших дней», подготовленной Институтом литературы и искусства им. М. О. Ауэзова, трехтомной «Истории казахской литературы» на русском языке, а также книги «Всемирная литература» (М., 1991. Т. 7). Он — автор 11 монографий, один из авторов более 15 коллективных трудов, учебников и учебных пособий.

Заки Ахметович имеет немалые заслуги в деле подготовки педагогических и научных кадров, успешно руководит работой молодых ученых. Под его руководством защитили докторские и кандидатские диссертации 17 чел.

Труды З. Ахметова отмечены в книгах «Советское литературоведение за 50 лет» (Л., «Наука», 1968), «Очерки истории казахской советской литературы» (М., изд. АН СССР, 1969), «История казахской советской литературы» (Алма-Ата, 1970), в журналах «Вопросы языкознания» (М., 1968. № 3), «Советская тюркология» (1974. № 4) и др.

О трудах этого ученого высказывались и писали в разное время писатели-академики М. О. Ауэзов, С. Муканов, Г. М. Мусрепов, З. Кабдолов, академики С. Кенесбаев, М. С. Сильченко, Х. Жумалиев, С. С. Кирабаев, видные ученые А. Ж. Дербисалин, Р. Бердибаев, С. А. Каскабасов, С. Негимов, О. Айтбаев и другие, а также ленинградские ученые академик В. М. Жирмунский, П. Н. Берков, В. А. Мануйлов, московские литераторы Г. И. Ломидзе, З. С. Кедрина, Б. П. Гончаров, В. В. Кожинов и др. Труды З. Ахметова издавались в Москве,

Санкт-Петербурге, Ереване, Минске, Кишиневе, Баку, Казани, Ташкенте, Бишкеке, в Китае и Турции. Так, книга З. Ахметова «Өлең сөздің теориясы» («Теория поэтического искусства») издана в 1992 году в Синьцзян-Уйгурском автономном районе Китайской Народной Республики.

По своей актуальности и фундаментальности монографические труды и проблемные исследования З. Ахметова имеют первостепенное значение для литературоведческой науки, поскольку основополагающие идеи отражают новые выводы и обобщения автора, соответствующие современным представлениям об историко-литературном процессе, социальных, нравственных, художественных и эстетических приоритетах.

С выходом книги «Лермонтов и Абай» (1954) З. Ахметов получил широкое признание общественности как талантливый литературовед, исследователь. В книге не только глубоко осмыслены процессы творческого восприятия Абаем произведений русских классиков, особенно Лермонтова, но и впервые четко определен круг переводов Абая, устранены имевшие место неточности.

Монография З. А. Ахметова «Казахское стихосложение» (1964) является, по существу, первым и пока единственным фундаментальным научным трудом в казахском литературоведении, в котором на большом историко-теоретическом материале раскрыты закономерности казахского стихосложения и впервые разработана аргументированная научная теория казахского стиха. В ней ученый детально рассматривает ритмический строй казахского стиха, выявляя важнейшие его особенности, обусловленные структурой национального языка. Заки Ахметович прослеживает и анализирует процесс эволюции казахского стихосложения, большие изменения в строе казахского стиха, которые стали следствием новой эпохи и обусловлены переменами в культурном, интеллектуальном мире народа. Эта книга свидетельствует не только о глубоком понимании автором природы поэтического искусства, законов стиха, но и о высокопрофессиональном анализе им ритмического и фонетического строя казахского языка. В ней содержатся уникальные примеры сравнительно-сопоставительного анализа русского и казахского стиха.

В книгах «О языке казахской поэзии» (1970) и «Өлең сөздің теориясы» — «Теория поэтического искусства» (1973) — З. А. Ахметов решал задачу исследования общих особенностей и закономерностей языка казахской поэзии и проблем своеоб-

разия и индивидуальности поэтического языка видных казахских поэтов, а также изучения закономерностей этапов развития ритмического и синтаксического строя казахского стиха. В соответствии с этой задачей рассматриваются отличия поэтического языка устной и письменной литературы и современной поэзии, охарактеризованы образно-речевые средства, складывающиеся на разных этапах казахской поэзии и получившие дальнейшее развитие. Выделяя и обогащая важные особенности поэтического языка, определяемые своеобразием исторической жизни народа, З. Ахметов приходит к очень ценным наблюдениям и выводам. «Бесчисленные ассоциативные связи и аналогии, вызванные явлениями и фактами кочевого быта и закрепившиеся в сознании народа, определяют важные черты национального художественного мышления, служат основой многих поэтических образов, употребляющихся в современной казахской поэзии», — отмечает автор. Далее он говорит о различного рода художественно-поэтических сопоставлениях, возникших в связи с особенностями кочевой жизни и быта, разведением домашних животных, а также связанных со степной природой, взятых из мифологии. Ученый на многочисленных примерах доказывает обогащение и пополнение поэтического языка новыми образами и символами. Привлекая к разбору произведения известных поэтов, он показывает, что веками слагавшиеся образно-речевые средства служат основой для обогащения современной поэзии и что привычные образные средства можно использовать для выражения нового содержания. Одновременно рассматриваются новые поэтические образы, утверждение в поэтическом языке новых принципов употребления изобразительных средств. Вместе с тем, выявлены принципиальные нововведения в формах современного стиха.

Новаторство поэтического языка видных представителей литературы изучено в различных аспектах. Более полно показана новизна способов художественного изображения, особенно в поэзии С. Сейфуллина, И. Джансугурова. Специально рассмотрены вопросы о роли в развитии поэтического языка таких поэтов, как С. Муканов, А. Тажибаев, Ж. Мулдагалиев, О. Сулейменов.

В монографии «Современное развитие и традиции казахской литературы» (1978) автор показывает идейно-художественные искания Абая в широком контексте развития литературного процесса в Казахстане, в полной мере учитывая взаимодействие национальных традиций и художественного нова-

торства в формировании и развитии творческой личности великого поэта-мыслителя. Несомненную ценность представляют приведенные в книге материалы и факты из истории связей казахского просветителя с А. С. Пушкиным, М. Ю. Лермонтовым, И. С. Тургеневым.

В основной части монографии разрабатываются актуальные вопросы современной казахской литературы. Нынешняя казахская литература рассматривается в широком контексте взаимовлияния и взаимообогащения национальных литератур. Акцент в книге делается на самых значительных произведениях, отличающихся актуальностью и масштабом темы, глубиной идейного содержания, совершенством формы.

В книге «Поэтический мир Абая» (1995) поставлена задача с позиций современного понимания природы поэтического искусства раскрыть своеобразие творческой личности Абая, оригинальность и глубину художественного видения им действительности. Анализируя произведения Абая в общей системе его творчества, автор стремится показать тесную связь поэта с художественно-эстетическими традициями, его новаторство, творческое восприятие достижений русской классической и мировой литературы. Рассматривая поэзию Абая как выражение дум и чаяний казахского общества того времени, З. Ахметов размышляет о том, кем является поэт для нашей эпохи, для нового поколения. Основанная на многолетних изысканиях автора книга отличается современным подходом к освещению многих важных проблем, связанных с творчеством Абая. Пристальное внимание уделено проблеме творческой личности как эстетической категории, которая дает возможность учитывать неповторимое своеобразие, самобытность художника слова, грани его таланта. Убедительно раскрывается феноменальная многогранность творческой личности Абая — поэта, мыслителя, просветителя, композитора, наставника молодежи и общественного деятеля.

С проблемами творчества Абая неразрывно связаны многие вопросы поэтики четырехтомного романа-эпопеи «Путь Абая», в котором Мухтаром Ауэзовым создан монументальный образ великого поэта и мыслителя, художественно осмыслен творческий путь Абая, раскрыто огромное социально-историческое значение его идейных, духовных, художественно-эстетических исканий.

В монографии «Поэтика эпопеи «Путь Абая» в свете истории ее создания» (1984) всесторонне исследуются принципы художественного воссоздания образа Абая и той исторической

эпохи, в которую жил и творил великий поэт и мыслитель. В ней, как и в книге «Роман-эпопея Мухтара Ауэзова» (1997), дается характеристика проблематики романа, его жанровых особенностей, композиционной структуры и образной системы, художественно-изобразительных средств в неразрывном единстве содержания и художественной формы произведения.

Новизна этих работ в значительной мере определяется тем, что проблемы поэтики рассматриваются не только на основе окончательного печатного текста произведения, но и к анализу привлекаются архивные материалы: первоначальные варианты, рукописные (машинописные) тексты, а также планы-наброски, характеризующие творческую лабораторию писателя.

Следует отметить, что история создания многих произведений Абая убедительно раскрыта в эпопее на основе имеющихся реальных фактов биографии поэта. Все это обогащает представление о его творческой лаборатории, способствует дальнейшему, более детальному изучению самого процесса создания произведений.

Наряду с названными монографиями следует отметить серию исследований и публикаций по проблемам абаеведения и поэтики казахской литературы, осуществленных и изданных в последние годы.

Это прежде всего участие академика в подготовке к изданию нового «Полного собрания сочинений Абая» в двух томах, увидевшего свет в 1995 году. З. А. Ахметов — автор объемистой вступительной статьи, соредактор, один из составителей и комментаторов указанного издания. Во вступительной статье, в комментариях и во всех других материалах, составляющих научный аппарат издания, изложена во многом новая концепция творчества Абая, отражающая современное состояние абаеведения. К тому же научный аппарат представлен здесь намного полнее, чем прежде, поскольку дополнен новыми материалами.

З. А. Ахметов был одним из составителей и комментаторов четырех научных изданий «Полного собрания сочинений Абая» (1954, 1957, 1970 и 1995 годов). О творчестве Абая им опубликованы в 1994—1995 гг. более 10 статей в книгах и республиканских журналах [книги «Абай и современность» (1994), «Уроки гения» (1995), журналы «Абай», «Ақиқат», «Мысль», «Парасат», «Жалын», Қазақстан мұғалімі и др.], большая серия статей напечатана в энциклопедии «Абай» (1995), а также в республиканских газетах («Егемен Қазақ-

стан», «Халық кеңесі», «Қазақ әдебиеті» и др.). Кроме того, Заки Ахметовичем сделаны научные доклады в Москве (14 апреля 1995 г.), Санкт-Петербурге (16 апреля 1995 г.), Ташкенте (6 июня 1995 г.), Киеве (21 октября 1995 г.), Семипалатинске (в октябре 1994 г.), а на Международной конференции, посвященной 150-летию со дня рождения Абая, организованной и проведенной Академией наук Республики Казахстан 8 августа 1995 года — доклад «Абай и мировая литература».

Кроме монографии «Роман-эпопея Мухтара Ауэзова» в 1997 году по творчеству великого писателя опубликованы вступительная статья о составе и принципах 50-томного «Полного собрания сочинений М. Ауэзова» (в 1-м томе), статьи «Великий писатель-гуманист» (журнал «Мысль», 1997. № 4), «Путь Абая» — историческая и художественная правда («Заман Қазақстан», 1 августа 1997 г.), «Мухтар Ауэзов и мировая литература» («Егемен Қазақстан», 28 сентября 1997 г.).

Статья «История создания «Романа-эпопеи» М. Ауэзова» опубликована на турецком языке в сборнике статей, изданном в 1997 году в Анкаре. Новые исследования З. Ахметова по проблемам творчества Мухтара Ауэзова, как и его работы об Абае, отвечали потребности времени — осветить нерешенные (или недостаточно решенные) вопросы, углубить понимание проблем, изложение которых оказалось неполным или неверным, не соответствовало современному уровню литературоведческой науки и общественной мысли.

В 1996 г. издан «Әдебиеттану терминдерінің сөздігі» — «Словарь литературоведческих терминов», подготовленный под редакцией и при активном участии З. Ахметова как составителя и одного из авторов. В книге впервые дана научная разработка системы научных терминов казахского литературоведения. Охвачены многие интернациональные термины, наиболее употребительные термины русской поэтики, поэзии тюркоязычных народов.

Заслуживают быть отмеченными также следующие научные доклады и статьи: 1) доклад «Мухтар Ауэзов и мировая литература», прочитанный в Санкт-Петербурге на торжественном собрании, посвященном 100-летию со дня рождения писателя (27 апреля 1997 г.); 2) статья «О совершенствовании литературоведческих терминов» («Қазақ әдебиеті», 26 октября 1996 г.); 3) доклад «Стих «Манаса» и эпический казахский стих», прочитанный на Международной конференции, посвященной 1000-летию эпоса «Манас» в г. Бишкеке 27 августа

1995 г. [тезисы опубликованы на русском и английском языках в книге «Эпос «Манас» и эпическое наследие народов мира», 1995 г. (на русском языке — стр. 81—83, на английском — стр. 40—42)]; 4) статья «Казахский эпический стих «жыр» и тюркский стих» в журнале «Дил дергиси», издающемся в Турции (Анкара, 1994); 5) статья «Стиль и язык поэзии Ильяса Жансугурова» (на казахском языке) и статья о творческом наследии Алихана Бокейханова («Қазақ әдебиеті», 1994—1995 гг.); 6) статья о творчестве Миржакыпа Дулатова — вступительная статья к «Собранию сочинений» в двух томах (изд. «Ғылым», 1996).

В этих научных публикациях и докладах ставится ряд важных проблем поэтики и теории литературы. Например, говоря о казахском эпическом стихе «жыр» в связи со стихом в поэзии тюркских народов, с эпосом «Манас», З. А. Ахметов выдвигает важную концептуальную идею, согласно которой древние корни современной казахской литературы и литературы тюркоязычных народов следует искать не только в письменных памятниках, но и в устной поэзии. Стихотворная форма казахских народных эпических сказаний («жыр»), использованная также в кыргызском эпосе «Манас», являясь очень древней и исконной в тюркском народно-поэтическом творчестве, показывает, что устный эпос представляет собой ценнейший фактический материал для изучения древних истоков современной поэзии и литературы тюркских народов.

Монографии и другие исследования Заки Ахметовича по теории литературы и поэтике, по проблемам абаеведения и ауэзоведения представляют большую научную ценность как в научно-теоретическом плане, так и в плане их практической значимости, поскольку впервые освещенные в этих работах проблемы сегодня применяются в программах школ и вузов республики.

По новизне и характеру изучаемых материалов, по масштабу историко-теоретических проблем, поднятых и решенных З. А. Ахметовым, его труды относятся к разряду фундаментальных исследований, значение которых выходит за пределы одной национальной литературы и литературоведческой науки.

Заслуживают внимания статьи и научные доклады З. А. Ахметова, написанные в последние годы, в которых уделяется особое внимание восстановлению исторической справедливости в оценке творческого наследия репрессированных поэтов и писателей.

Диапазон научных интересов академика широк: он исследует проблему творческого метода и стиля, традиции и новаторства, проблему взаимосвязи мировоззрения и художественности, поэтики, жанра и стиля, основные тенденции развития современной литературы в свете задач по возрождению национальной культуры и духовности. И для Заки Ахметовича наука о литературе — это средство понять законы развития литературного процесса, насущные задачи современности, способ выражения своей активной жизненной позиции. Научно-педагогическая и общественная деятельность академика З. А. Ахметова достойно воплотилась в его трудах, представляющих большой вклад в развитие отечественной литературоведческой науки.

Заки Ахметович Ахметов является разносторонним ученым необычайной широты и продолжает активно трудиться на благо науки Казахстана, воспитывая новое поколение ученых-литературоведов и обогащая их глубокими знаниями и навыками исследовательского труда. Огромно нравственное воздействие личности, чуждой любым проявлениям карьеризма, чванства и бюрократического подхода к науке. Интеллигентность, душевная щедрость, благожелательность к людям — отличительные черты характера прекрасного ученого, гражданина, патриота.

*Б. Б. МАМРАЕВ,
кандидат филологических наук*

A BRIEF SURVEY OF THE SCIENTIFIC, PEDAGOGICAL AND PUBLIC ACTIVITY OF ACADEMICIAN OF THE ACADEMY OF SCIENCES OF THE REPUBLIC OF KAZAKSTAN Z. A. AKHMETOV

The name of Akhmetov Zaki Akhmetovich, academician of the Academy of Sciences, State prize winner, Doctor of Philology, Professor is well-known both in Kazakstan and abroad. His fundamental works deal with the most important problems of literary studies, history and theory of Kazakh literature, the study of Abai and Auezov. His monographs and books have made a valuable contribution to the elaboration of the theory and methodology of literary studies. He created a scientific system of the study of the specific features and structure of Kazakh poetry in the historical development.

His life, scientific and pedagogical activity are closely connected with the history of our country. Z. A. Akhmetov was born in May 4, 1928 in Ulan district, East-Kazakstani region. In 1943 he successfully graduated from the Kazakh State University, faculty of philology, journalism department and became a post-graduate student in the Institute of Oriental Studies of the Soviet Union Academy of Sciences in Leningrad. He defended a candidate dissertation «Lermontov and Abai» in 1951. In 1951—1975 Z. A. Akhmetov worked as a researcher in the Language and Literature Institute of the Academy of Sciences, dean of the philological faculty and head of the Chair of Literature in the Kazakh State Women's Pedagogical Institute.

In 1965 he defended the doctoral dissertation «Kazakh Versification», in 1966 the title of Professor was conferred on him. He was elected a Corresponding member and in 1983 a Member of the Kazakh Academy of Sciences. He worked as a deputy director, director of the Auezov Research Institute, Vice-Presi-

dent of the Academy of Sciences. He was elected member of Parliament in 1985—1986. The title «Honoured Scientist» was conferred on him in 1978, in 1980 he was awarded Ch. Valikhanov prize, in 1996 State prize of the Republic of Kazakhstan for the achievements in the field of literary criticism and studies. Since 1986 he has been working as Head of the Methodology and Literary studies department.

Being a member of the Presidium of the Kazakh Friendship Society with Foreign countries, the Soviet Peace Committee, the societies «Knowledge» and «Motherland» Z. A. Akhmetov has carried out considerable public work. At present he is a member of the Bureau of the Humanitarian and Social Sciences Department in the Academy of Sciences, a member of Specialized Academic Board in the Auezov Institute of Literature and Arts, al-Farabi Kazakh State National University and Kirgiz State University.

Z. A. Akhmetov is an Honorary Professor of East-Kazakstani university and an academician of the Aitmatov International Academy.

Z. A. Akhmetov has been investigating such actual problems of contemporary literary studies as tradition and innovatory methods, artistic mastery of Kazakh poets, the problems of versification, literary contacts of Kazakh literature with literatures of other countries. Speaking fluent Kazakh and Russian he writes and lectures in both languages.

Academician Z. A. Akhmetov participated in writing a many-volumed history of Kazakh and World Literature. He is the author of 11 monographs, coauthor of more than 15 books and textbooks. He supervizes the research of his young colleagues. More than 20 doctoral and candidate dissertations have been defended under his supervision.

His works have been commended in the books «Soviet literary studies for 50 years» (Leningrad, 1968), «History of Kazakh Literature» (Moscow, 1969), «History of Kazakh Soviet Literature» (Almaty, 1970), in the magazines «The Problems of Linguistics» (Moscow, 1968, № 3), «Soviet Turkology» (1974, № 4) and others.

Akhmetov's works were highly appreciated by Kazakh and Russian academicians M. Auezov, S. Mukanov, G. Musrepov, Z. Kabdolov, S. Kenesbayev, M. Siltchenko, Ch. Djumaliev, V. Djirmunskyi, P. Berkov, by Moscow literary critics G. Lomidze, Z. Kedrina. His works have been published in Moscow,

St. Petersburg, Erevan, Minsk, Kishinev, Baku, Tashkent, Bishkek, in China, and Turkey. His book «Theory of poetic art» was published in 1992 in China.

Z. A. Akhmetov's works are of great importance as they reflect the approaches of the author which are in accordance with the contemporary notion of historical and literary processes, social, moral, esthetical and artistic priorities.

After the publication of the book «Lermontov and Abai» (1954). Z. A. Akhmetov was acknowledged as a talented researcher and a literary critic. In this book Abai's translations from Russian into Kazakh were analyzed for the first time. Abai's perception of Russian poets, especially Lermontov, was also revealed in the book.

Z. A. Akhmetov's monograph «Kazakh versification» (1964) is actually the first and still the only fundamental scientific work in Kazakh literary studies in which the objective laws of Kazakh versification and reasoned. Scientific theory of Kazakh poetry have been worked out. The author has analyzed the process of evolution of Kazakh versification and great changes in the structure of Kazakh poetry which were caused by the new epoch and conditioned by the changes in the cultural and intellectual world of the Kazakh people. Unique samples of comparative analysis of Russian, Kazakh poetry are also presented in the book.

In the books «About the Language of Kazakh Poetry» (1970) and «Theory of Poetic Art» (1973) the author has investigated peculiarities and objective laws of the language of the Kazakh poetry, the problem of special features and individual poetic language of well-known poets, objective laws of the development of rhythmic and syntactical structure of Kazakh verse. He studied the difference of the poetic language between oral and written literature and contemporary poetry, expressive means that developed during different periods of Kazakh poetry. Z. A. Akhmetov came to the following conclusion: numerous associative connections and analogies, caused by the nomadic way of life and fixed in the conscience of Kazakh people determine important features of national artistic thinking and serve the basis for many poetic images used in the contemporary Kazakh poetry. On many samples he proves that the enrichment of the poetic language with new images and symbols has taken place. Analyzing the poems of well-known poets Z. A. Akhmetov shows that customary expressive

means can be used for the expression of a new content. He proves the appearance of new images and consolidation of new expressive means in the poetic language and principled innovations in the forms of the contemporary verse.

In the monograph «Contemporary development and Traditions in the Kazakh Literature» (1978) the author has worked out the actual problems of contemporary Kazakh Literature which has been studied in the broad context of mutually beneficial influence, enrichment and interaction with other literatures.

In the book «Poetic World of Abai» (1995) analyzing Abai's poetry Z. A. Akhmetov shows Abai's close connection with artistic and esthetic traditions, his innovative methods and creative perception of Russian and World literature. The book is characterized by the contemporary approach to the interpretation of many important problems connected with the creative activity of Abai. A versatile personality of Abai — a poet, thinker, enlightener, composer and public figure is vividly disclosed in the book.

The monographs «Poetics of the novel «Abai» (1984) and «The epic novel Mukhtar Auezov» are devoted to M. Auezov's masterpiece. In these books the author has studied the principles of artistic depiction of Abai's image and the historical epoch in which he lived and created his poems. The peculiarities of the genre, of the compositional structure and expressive means are analyzed in close unity with content and the artistic form of the novel.

The problems of poetics of the novel have been studied not only on the basis of the final version of the book. Archival records, early versions, typewritten texts, outlines of the novel were also made use of. All this enabled the author to show the creative process of writing the novel «Abai».

Except the above mentioned monographs Akhmetov's other works on the poetics of the Kazakh literature and the study of Abai should be mentioned: books «Abai and Modern Times», «The Lessons of the Genius», a preface to the Complete works of Abai, numerous articles in the magazines, scientific reports at the conferences in Moscow, St. Petersburg, Tashkent, Kiev, Semipalatinsk, at the international conference dedicated to the 150 anniversary of Abai held in the Academy of Sciences in Almaty.

Many works written by Z. A. Akhmetov deal with the crea-

tive activity of another great Kazakh writer — M. Auezov: «The Epic Novel of M. Auezov» (1997) and articles «The Great writer-humanist», «Mukhtar Auezov and World literature and others. Akhmetov's article on the history of writing the novel «Abai» by Auezov was published in Turkey.

Akhmetov's research into the problems of the creative activity of both Abai and Auezov meets the requirements of the time-to throw light on the unsolved questions which haven't been either fully revealed or corresponded to the requirements of modern literary studies.

«Dictionary of Literary Terms» edited by Z. A. Akhmetov was published in 1996. A scientific elaboration of the system of Kazakh literary terms was presented for the first time in it. Mention should be made about his other articles and reports: «On the improvement of literary terms», «Manas» and Kazakh epic poems», «Style and language of I. Djansugurov's poetry», articles on the study of A. Bokeikhanov and M. Dulatov. In these and other works Z. A. Akhmetov discusses a number of important theoretical problems. In connection with Kazakh epic poem «dzir» and verses in the poetry of Turkic peoples he propounds a theory that ancient roots of contemporary Kazakh and Turkic literature should be searched for not only in written monuments, but also in oral poetry.

Akhmetov's works on the problems of the theory of literary studies and criticism have a great scientific significance both in theoretical and practical aspects. They are widely studied in universities and high schools. His works can be referred to the fundamental research by their novelty of problems and actuality of the investigated material.

The range of his scientific interest is wide: he investigates the problem of creative method and style, tradition and innovative methods, the problems of interaction of outlook and creative art, the problems of poetics, genre and style, the main tendencies in the development of contemporary literature.

Z. A. Akhmetov is a versatile scientist of high calibre with a wide scope of interests who has been working for the benefit of the Kazakstani science, supervizing a new generation of researchers. His high level of culture and education, generosity, goodwill are distinctive features of the character of a true scientist, citizen and patriot.

B. B. MAMRAEV,

Candidate of philological sciences

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ
АКАДЕМИЯСЫНЫҢ АКАДЕМИГІ З. АХМЕТОВТЫҢ
ӨМІРІ МЕН ЕҢБЕКТЕРІ ТУРАЛЫ ӘДЕБИЕТТЕР**

**ЛИТЕРАТУРА О ЖИЗНИ И ТРУДАХ АКАДЕМИКА
АКАДЕМИИ НАУК РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
З. А. АХМЕТОВА**

1. *Айтбаев Ө., Мұсақұлов Ә.* Ақтарып асыл сөздің алтын, жезін... // Жұлдыз. 1974. № 7. 216—218-бб.
2. *Айтбаев Ө., Мұсақұлов Ә.* Өлең сөздің теориясы // Оңтүстік Қазақстан. 1994, 11 мамыр.
3. *Айтбаев Ө., Қасқабасов С.* Өлең сөздің білгірі // Жұлдыз. 1978. № 7. 213—217-бб.
4. Ахметов Зәки Ахметұлы. Қазақ әдебиетін зерттеушілер (өмірбаяндық-библиографиялық анықтамалық). Алматы, 1991. 7—11-бб.
5. Ахметов Зәки Ахметұлы // Қазақ Совет Энциклопедиясы. Алматы, 1972. I т.
6. Ахметов Зәки Ахметұлы // Қазақ ССР қысқаша энциклопедиясы. Алматы, 1988. 3 т. 99-б.
7. Ахметов Зәки Ахметұлы // Абай энциклопедиясы. Алматы, 1995. 110-б.
8. Әдебиет терминдерінің сөздігі // Егемен Қазақстан. 1996, 2 қазан.
9. *Әлімбаев М.* «Абай» халық кітабы, тарих бұтағы // Заман Қазақстан. 1966, 29 қараша.
10. *Бердібаев Р.* Талдау нақтылығы // Қазақ әдебиеті. 1971, 4 желтоқсан.
11. *Дербісалин Ә.* Пайдалы да құнды зерттеу // Қазақстан коммунисті. 1978. № 11. 88—94-бб.
12. *Дербісалин Ә.* Сырлы сипат // Қазақ әдебиеті. 1974, 18 ақпан.
13. *Дербісалин Ә.* Шеберлік сырын толғаған // Социалистік Қазақстан. 1984, 22 шілде.

14. Дүйсенбаев Ы. Қазақ әдебиеттану ғылымы өрлеу үстінде // Қазақ ССР ҒА Хабарлары. Филология сериясы. 1976. № 3. 15-б.
15. Дүйсенов М. Алғашқы адым // Әдебиет және искусство. 1955. № 8.
16. Елеукенов Ш. Әдебиеттану терминдері туралы сөздік // Егемен Қазақстан. 1997, 27 желтоқсан.
17. Елеукенов Ш. Абай сыйлығына — Абай энциклопедиясы // Сонда. 1996. 16 қараша.
18. Жақып Б. Көрнекті ойдың кестесі // Жетісу. 1996, 29 қараша.
19. Жақып Б. Ақылды қара қылды қырыққа бөлмек // Қазақ әдебиеті. 1995. № 15. 1 тамыз.
20. Қабдолов З. Арна. Алматы, 1988. 207—209-бб.
21. Қабдолов З. Кемел кезең // Социалистік Қазақстан. 1978, 13 мамыр.
22. Қалдыбаев М. Ғалым шыққан белес // Лениншіл жас. 1978, 26 шілде.
23. Қасқабасов С., Ахметов З. Өлең сөздің теориясы // Советская тюркология. 1974. № 4. 114—116-бб.
24. Қасқабасов С. Қазақ поэзиясының теориясы жөніндегі құнды зерттеу // Қазақстан коммунисті. 1974. № 10. 89—92-бб.
25. Кенжебаев Б. Абай шығармаларының соңғы басылуы туралы // Социалистік Қазақстан. 1955, 29 мамыр.
26. Құттыбаев К. Зейінді зерттеу // Қазақстан мұғалімі. 1964, 17 желтоқсан.
27. Майтанов Б. Өмірдің өзіндей ұзақ жол // Егемен Қазақстан. 1995. № 15.
28. Мәмет С. Термин сөздер төркіні // Сонда. 1997. 11 ақпан.
29. Мырзахметов М., Өмірәлиев Қ. Асыл қазына / Абай шығармаларының толық жинағы туралы // Социалистік Қазақстан, 1977, 12 шілде.
30. Негимов С. Абайдың ақындық әлемі // Егемен Қазақстан. 1995, № 15.
31. Негимов С. Бас ақынымыздың бай мұрасы («Абай шығармаларының екі томдық толық жинағы». 1995) // Қазақ әдебиеті. 1996, 19 наурыз.
32. Нұрқатов А. Білімді, байсалды сын үшін // Сонда. 1965, 5 ақпан.
33. Нұршайықов Ә. Абай энциклопедиясы туралы сөз // Сонда. 1996, 12 қараша.

34. *Омашев Н.* Ақын әлемінің астарлы сыры // Алматы ақшамы. 1995, 17 шілде.
35. *Оразаев Ф.* Ғалым өткен белестер // Қазақ әдебиеті. 1978, 4 тамыз.
36. *Өмірбекұлы Ж.* Алып ақын ақиқаты // Қазақ елі. 1996, 29 қараша.
37. *Садықов Х.* Түйінді зерттеу // Қазақ әдебиеті. 1964, 18 қыркүйек.
38. *Сейітжанов З., Қорабаев С.* Ғибраты мол ғалым // Коммунизм туы. 1988, 2 шілде.
39. *Сүйіншалиев Қ.* Қазақ өлеңі туралы еңбек // Жетісу. 1964, 20 желтоқсан.
40. *Туйчиев У.* Қазақ шегыр шунаслиги // Узбекистон маданияти. 1971, 24 қыркүйек.
41. *Уахатов Б., Сахариев Б.* Өлеңге өнер биігінен // Социалистік Қазақстан. 1974. 3 қазан.
42. *Ыдырысов Т.* Жас ғалым // Социалистік Қазақстан. 1951, 6 сәуір.
43. *Ысмағұлов Ж.* Абайтануға қосылған соны үлестер // Қазақ әдебиеті. 1996, 30 шілде.
44. *Адибаев Х.* О великом писателе // Вечерняя Алма-Ата. 1984, 26 окт.
45. *Ананьева С.* Новое исследование об Абае // Наука Казахстана. 1995. № 11 (47), 1—15 июня.
46. *Ананьева С.* Впервые на казахском языке // Там же. 1997. № 3.
47. *Ананьева С.* Роман-эпопея: новое прочтение // Там же. 1997. № 17.
48. *Асланов В. И.* Проблемы тюркоязычного стихосложения в отечественной литературе последних лет // Вопросы языкознания. 1968. № 3.
49. *Ахметов Заки Ахметович* // Алма-Ата: (Энциклопедия). Алма-Ата, 1983. С. 132.
50. *Ахметов Заки Ахметович* // Национальная Академия наук Республики Казахстан: (Энциклопедический справочник). Алматы, 1996.
51. *Ахметов Заки Ахметович* // Академия наук Казахской ССР: (Справочник). Алма-Ата, 1987. С. 198.
52. *Ахметов Заки Ахметович* // Библиография обществоведов Казахстана. Алма-Ата, 1986. С. 56—58.
53. *Ахметов Заки Ахметович* // Элита Казахстана. Алматы, 1997.

54. Барманкулов М., Кенжегулова Н. Нет востока и запада нет. // Экспресс. 1996, 28 нояб.
55. Дербисалин А. Достойный любви (о полном собрании сочинений Абая) // Вечерняя Алма-Ата. 1977, 12 авг.
56. Дуйсенов М. Хорошее исследование // Советский Казахстан. 1955. № 1.
57. Жирмунский В. М. О некоторых проблемах теории народного стиха // Тюркологический сборник. Алма-Ата, 1970.
58. Исаков И. О традициях и современности // Партийная жизнь Казахстана. 1979. № 2.
59. Кабдолов З. Для теоретиков и практиков // Вопросы литературы. 1965. № 5.
60. Кабдолов З. Пути казахского стиха // Каз. правда. 1964, 13 нояб.
61. Камысов Р. Язык живой и поэтический // Учитель Казахстана. 1970, 9 дек.
62. Корбаев С. Заки Ахметович Ахметов // Советская тюркология. 1988. № 3.
63. Макшакова М. Г. Новые книги издательства «Мектеп» // Русский язык в казахской школе. 1970. № 10.
64. Махмудов А. В помощь литературоведам // За педагогические кадры. Казань, 1986, 8 янв.
65. Наурызбаев Б. [Рец. на кн.: З. Ахметов. Современное развитие и традиции казахской литературы] // Советская тюркология. 1978. № 6. С. 73—75.
66. Наурызбаев Б. Традиции и современность // Огни Алатау. 1978, 19 июля.
67. Омашев Н., Муса А. Уникальное национальное достояние. // Каз. правда. 1996, 19 нояб.
68. Пальгова З. Интересное исследование // Простор. 1964. № 11. С. 86—87.
69. 50-летие члена-корреспондента АН КазССР З. А. Ахметова // Вестн. АН КазССР. 1978. № 6. С. 64.
70. Садыков Х. Глубины слова // Огни Алатау. 1964, 15 сент.
71. Садыков Х. О языке казахской поэзии // Ленинская смена. 1971, 12 февр.
72. Садыков Х. Теория поэтической речи // Изв. АН КазССР. Сер. филол. 1974. № 4. С. 53—55.
73. 60-летие академика АН КазССР З. А. Ахметова // Вестн. АН КазССР. 1988. № 6. С. 75.

**АКАДЕМИК З. А. АХМЕТОВ ЕҢБЕКТЕРІНІҢ
ХРОНОЛОГИЯЛЫҚ КӨРСЕТКІШІ**

**ХРОНОЛОГИЧЕСКИЙ УКАЗАТЕЛЬ ТРУДОВ
АКАДЕМИКА З. А. АХМЕТОВА**

1946

1. Жамбыл — қазақ халқының ұлы мақтанышы // Алтай большевигі. 1946, 6 шілде.

1949

2. Новое о переводах Абая из Лермонтова // Вестн. АН КазССР. 1949. № 10. С. 86—90.

3. Пушкин и Абай // Вестн. Ленинградск. ун-та. 1949. № 6. С. 60—70.

1950

4. Абай и Лермонтов. Переводы из Лермонтова: Автореф. дис. ... канд. филол. наук. Л., 1950. 20 с.

1951

5. Қазақ әдебиеті дамуына орыс әдебиетінің прогресшіл ықпалы // Социалистік Қазақстан. 1951, 5 желтоқсан.

6. Лермонтов пен Абай // Социалистік Қазақстан. 1951, 10 тамыз.

7. Лермонтов шығармаларының Абайға әсері // Әдебиет және искусство. 1951. № 8. 61—65-бб.

8. Лермонтов и Абай // Қазақстан. 1951. № 5. С. 108—113.

9. Новое о переводах Абая из Лермонтова // Тюркологический сборник. М.; Л., 1951. С. 31—42.

1953

10. Некоторые вопросы текстологического изучения произведений Абая Кунанбаева // Вестн. АН КазССР. 1953. № 10. С. 42—47 (совместно с И. Т. Дюсенбаевым).

1954

11. Абай Құнанбаев. Шығармаларының екі томдық толық жинағы. Алматы, 1954 (Құрастырушылар және комментаторлар — З. Ахметов, Ы. Дүйсенбаев, Ғ. Әбетов, М. С. Сильченко).

12. Абайдың өмірі мен творчествосы. Алматы, 1954. («Переводы как форма творческой связи Абая с русской литературой» деген мақаланың авторы және редактордың бірі.)

13. Абай Кунанбаев и русская литература // Вестн. АН КазССР. 1954. № 6. С. 22—32.

14. Великий казахский поэт Абай Кунанбаев // Коммунист Казахстана. 1954. № 8. С. 32—38.

15. Лермонтов и Абай. Алма-Ата, 1954.

16. Поэт-просветитель // Прииртышская правда. 1954, 5 сент.

1955

17. О строе казахского стиха // Вестн. АН КазССР. 1955. № 4. С. 48—55.

18. Становление казахской советской народной поэзии // Очерки казахской народной поэзии советской эпохи. Алма-Ата, 1955 (совместно с М. С. Сильченко).

1956

19. Романы М. Ауэзова об Абая // Коммунист Казахстана. 1956. № 11. С. 58—62 (совместно с И. Дюсенбаевым).

1957

20. Абай Құнанбаев. Шығармаларының екі томдық толық жинағы. Алматы, 1957 (Құрастырушылар мен комментаторлар. Ы. Дүйсенбаев, Ғ. Әбетовпен бірге).

21. А. С. Пушкин және қазақ әдебиеті // Қазақ әдебиеті. 1957, 8 ақпан.

22. М. Әуезовтің Москвадағы тойы // Қазақ әдебиеті. 1957, 11 қазан.

23. Ұлы достықтың әдебиеттегі көрінісі // Социалистік Қазақстан. 1957, 15 наурыз.

24. Эпопеядағы әйелдер бейнесі // Тұңғыш қазақ эпопеясы. Алматы, 1957. 95—112-б.

25. Литературные связи России и Казахстана // Коммунист Казахстана. 1957. № 9. С. 56—58.

26. Ритмика казахского стиха // Уч. зап. КазГосЖенПИ. 1957. Вып. 1. С. 64—79.

27. Русская литература: Учебник-хрестоматия для 8 класса казахской школы. Алма-Ата, 1957 (совместно с Н. С. Смирновой, Т. В. Поссе, З. И. Лузгиной, Д. Н. Николич).

28. Русская литература: Учебник-хрестоматия для 9 класса казахской школы с приложением (русско-казахский словарь). Алма-Ата, 1957.

29. Русская литература: Учебник-хрестоматия для 10 класса казахской школы с приложением (русско-казахский словарь). Алма-Ата, 1957.

1958

30. Қазақ өлеңінің құрылысы // Совет әдебиеті. Қазан, 1958. № 11 (татар тілінде).

31. XVIII—XIX ғасырдағы қазақ әдебиетінің очеркі. Алматы, 1958 (Ы. Дүйсенбаев, А. Нұрқатов, Б. Ақмұқанова, Ғ. Әбетовпен бірге).

32. Выдающийся казахский писатель (к 60-летию М. Ауэзова) // Уч. зап. КазГосЖенПИ. 1958. Вып. 2. С. 87—95.

33. Подстрочные переводы на русский язык произведений Абая Кунанбаева // Собр. соч. Абая Кунанбаева. Алма-Ата, 1958 (совместно с И. Дюсенбаевым).

34. Русская литература: Учебник-хрестоматия для 8 класса казахской средней школы. Алма-Ата, 1958. 326 с. (совместно с Н. С. Смирновой, Т. В. Поссе, З. И. Лузгиной, Д. Н. Николич).

35. Русская литература: Учебник-хрестоматия для 9 класса казахской школы с приложением (русско-казахский словарь). Алма-Ата, 1958.

36. Русская литература: Учебник-хрестоматия для 10 класса казахской школы с приложением (русско-казахский словарь). Алма-Ата, 1958.

37. Султанмахмут Торайгыров. (Предисловие) // Султанмахмут Торайгыров. Алма-Ата, 1958. С. 5—14.

1959

38. Шангерей — акын // Қазақ ССР ҒА Хабарлары. Филология және искусство. 1959. № 3. 15—29-б.

39. Шангерей Бөкеевтің лирикасы // Қазақ әдебиеті. 1959, 19 маусым.

40. Равенство слогов в казахском стихе // Вестн. АН КазССР. 1959. № 1. С. 27—37.

41. Ритмика казахского стиха // М. О. Ауэзов: (Сб. статей к его 60-летию). Алма-Ата, 1959. С. 214—229.

42. Русская литература: Учебник-хрестоматия для 8 класса казахской средней школы, Алма-Ата, 1959. 326 с. (совместно с Н. С. Смирновой, Т. В. Поссе, З. И. Лузгиной, Д. Н. Николич).

43. Русская литература: Учебник-хрестоматия для 9 класса казахской школы с приложением (русско-казахский словарь). Алма-Ата, 1959.

44. Русская литература: Учебник-хрестоматия для 10 класса казахской школы с приложением (русско-казахский словарь). Алма-Ата, 1959.

1960

45. Мақалдар мен мәтелдер // Қазақ әдебиетінің тарихы. I том. Қазақ халқының ауыз әдебиеті. Бірінші кітап. Алматы, 1960. 193—215-б. (Б. Ақмұқановамен бірге).

46. Русская литература: Учебник-хрестоматия для 8 класса казахской школы. Алма-Ата, 1960. 326 с. (совместно с Н. С. Смирновой, Т. В. Поссе, З. И. Лузгиной, Д. Н. Николич).

47. Русская литература: Учебник-хрестоматия для 9 класса казахской школы с приложением (русско-казахский словарь). Алма-Ата, 1960.

48. Русская литература: Учебник-хрестоматия для 10 класса казахской школы с приложением (русско-казахский словарь). Алма-Ата, 1960.

49. Сакен Сейфуллин и проблема новаторства в казахском стихосложении // Изв. АН КазССР. Сер. филол. и искусствовед. 1960. № 2. С. 3—19.

50. Фундаментальный труд по истории Казахстана // Партийная жизнь Казахстана. 1960. № 6. С. 67—74 (совместно с Пахмурным, Ковалевым, Надировым).

1961

51. Қазақ әдебиетінің шығыс әдебиетімен байланысы // Қазақ әдебиетінің тарихы. Алматы, 1961. 2 т., бірінші кітап. 535—556-бб.

52. Шаңгерей Бөкеев // Сонда. 492—511-бб.

53. Шаңгерей Бөкеевтің ақындығы // Әдеби мұра және оны зерттеу. Алматы, 1961.

54. Ритмика казахских пословиц и поговорок // Уч. зап. КазГосЖенПИ. Алма-Ата, 1961. № 3. С. 229—239.

55. Рифма в казахской поэзии // Изв. АН КазССР. Сер. филол. и искусствовед. 1961. Вып. 1 (1/17). С. 3—19.

56. Русская литература: Учебник-хрестоматия для 8 класса казахской средней школы. Алма-Ата, 1961 (совместно с Н. С. Смирновой, Т. В. Поссе, З. И. Лузгиной, Д. Н. Николитч).

57. Русская литература: Учебник-хрестоматия для 9 класса казахской школы с приложением (русско-казахский словарь). Алма-Ата, 1961. С. 384.

58. Русская литература: Учебник-хрестоматия для 10 класса казахской школы с приложением (русско-казахский словарь). Алма-Ата, 1961.

1962

59. Ой иесі, өнер иесі // Қазақ әдебиеті. 1962, 12 қараша.

60. Терен тамырлар // Сонда, 26 қараша.

61. Валиханов Ч. Ч. // Краткая литературная энциклопедия. М., 1962. Т. 1. С. 838—839.

62. Очерки истории казахской советской литературы // Партийная жизнь Казахстана. 1962. № 1. С. 73—76.

63. Русская литература: Учебник-хрестоматия для 8 класса казахской средней школы. Алма-Ата, 1962. 326 с. (совместно с Н. С. Смирновой, Т. В. Поссе, З. И. Лузгиной, Д. Н. Николитч).

64. Русская литература: Учебник-хрестоматия для 9 класса казахской школы. Алма-Ата, 1962.

1963

65. Букеев Шаңгерей // Краткая литературная энциклопедия. М., 1963. Т. 1. С. 765.

66. Русская литература: Учебник-хрестоматия для 9 класса казахской школы. Алма-Ата, 1963 (совместно с Н. С. Смирновой, Т. В. Поссе и др.).

67. Фольклор и художественная литература // Средняя Азия и Казахстан. Серия «Народы мира». М., 1963. С. 476—489.

1964

68. Лермонтов және қазақ әдебиеті // Қазақстан коммунисті. 1964. № 10—11. 66—70-б.

69. Өр — қиялдың, ашу — кектің ақыны // Қазақ әдебиеті. 1964. 4 қыркүйек.

70. Великий поэт-революционер-демократ Т. Г. Шевченко // Партийная жизнь Казахстана. 1964. № 3. С. 59—64.

71. Восьмистишья Абая (наблюдения над формой стиха) // Вопросы казахской филологии. Алма-Ата, 1964. С. 109—127.

72. Казахское стихосложение. Алма-Ата, 1964. 460 с.

73. Ритмическое строение казахских пословиц, загадок и афоризмов // Краткое сообщение Института народов Азии СССР. М., 1964. № 65.

74. Сокровищница эпического творчества // Вопросы литературы. 1964. № 11. С. 210—213.

75. Стихотворное новаторство Абая // Уч. зап. КазГосЖенПИ. 1964. Вып. IV. С. 173—203.

1965

76. Ой тұнығы // Қазақ әдебиеті. 1965, 23 сәуір.

77. Шоқан Уәлиханов — әдебиетші-ғалым // ҚазССР БА Хабарлары. Қоғамдық ғылымдар сериясы. 1965. № 3. 3—13-бб.

1967

78. Ақындық өнер ерекшелігі // Социалистік Қазақстан. 1967. 10 қантар.

1968

79. «Восточная легенда» И. С. Тургенева и «Масгут» Абая // Тургеневский сборник. Мат-лы к полному собранию сочинений и писем Тургенева. М., 1968. С. 163—165.

80. Лермонтов М. Ю. // Русская литература для 9 класса казахской школы. Алма-Ата, 1968. С. 95—126 (совместно с Т. В. Поссе).

81. Пушкин А. С. // Русская литература для 9 класса казахской школы. Алма-Ата, 1968. С. 18—92 (совместно с М. С. Сильченко).

82. Ученый и педагог // Учитель Казахстана. 1968, 12 июня.

83. 60-летие академика АН КазССР К. Д. Джумалиева // Вестн. АН КазССР. 1968. № 7. С. 54—55.

1969

84. М. Ю. Лермонтов // Русская литература: Учебник-хрестоматия для 9 класса казахской школы. Алма-Ата, 1969.

85. Труд о казахском фольклоре // Дружба народов. М., 1969. № 7. С. 279—280.

1970

86. Абай Құнанбаев. Таңдамалы шығармалары (белорус тілінде) Алғысөзін жазған және құрастырушы. Минск, 1970.

87. Абай Құнанбаев. Таңдамалы шығармалары (армян тілінде). Алғысөзін жазған және құрастырушы. Ереван, 1970.

88. Абай Құнанбаев. Таңдамалы шығармалары (молдаван тілінде) Алғысөзін жазған және құрастырушы. Кишинев, 1970.

89. Великий поэт и просветитель // Русский язык в казахской школе. 1970. № 8.

90. О языке казахской поэзии. Алма-Ата, 1970.

91. М. Ю. Лермонтов // Русская литература: Учебник-хрестоматия для 9 класса казахской школы. Алма-Ата, 1970.

92. Пропагандист русской литературы // Огни Алатау. 1970, 11 авг.

1971

93. Сын өрісі — тел өсу // Қазақ әдебиеті. 1971, 30 шілде.

94. История казахской литературы. Т. 1. Казахский фольклор // Советская этнография. М., 1971. С. 176—178.

95. Роль Абая в укреплении литературных связей Казахстана с Россией // Сообщения и доклады (КазГосЖенПИ). Алма-Ата, 1971, С. 1—5.

1972

96. Алғыр ой, сергек сезім // Қазақ әдебиеті. 1972, 17 наурыз.
97. Еркін өлең. Ол қандай? // Қазақ әдебиеті. 1972, 27 қазан.
98. Ш. Бөкеев. Қазақ совет энциклопедиясы. Алматы, 1972. Т. 2. 72-б.
99. К вопросу изучения теории тюркского стиха // Советская тюркология. 1972. № 1. С. 127—128.

1973

100. Өлең сөздің теориясы. Алматы, 1973. 212-б.
101. Казахская поэзия послевоенных лет // История советской многонациональной литературы. М., 1973. Т. 4. С. 502—509.
102. Казахский фольклор в собрании Потанина // Советская тюркология. 1973. № 1. С. 127—128.

1974

103. Қазақ поэзиясындағы ерікті өлең // Қазақ ССР ҒА Хабарлары. Қоғамдық ғылымдар сериясы. 1974. № 1. 32—41-бб.
104. Пушкин және қазіргі дәуір // Қазақстан коммунисті. 1974. № 6.
105. Лермонтов и казахская литература // Лермонтов и литература народов Советского Союза. Ереван, 1974. С. 365—372.
106. Мухтар Ауэзов — литературный критик // Советская тюркология. 1974. № 3. С. 114—115.
107. Приобщение к прекрасному // Ленинская смена. 1974, 15 окт.

1975

108. Әдебиеттегі лениндік партиялық принцип және қазіргі әдеби процесс // Қазақ ССР ҒА Хабарлары. Филология сериясы. 1975. № 4. 3—8-бб.
109. Калевала, Калидаса, Карамзин // Қазақ совет энциклопедиясы. Алматы, 1975. 5 т. 186, 190, 258-б.

110. Қазақ өлеңінің жүйесі // Қазақ совет энциклопедиясы. Алматы, 1975. 6 т. 246-б.

111. М. Ю. Лермонтов // Қазақ совет энциклопедиясы. Алматы, 1975. Т. 7. 253-б.

112. Өлең деген — әр сөздің ұнасымы // Уақыт және қаламгер. Алматы, 1975. 3-кітап. 168—182-бб.

113. Пушкин и Қазақстан // Пушкин и литература народов Советского Союза. Ереван, 1975. С. 440—447.

1976

114. Өлең // Қазақ совет энциклопедиясы. 1976. 8 т.

115. Өрелі дәстүр, өзекті арна // Қазақ әдебиеті. 1976, 30 июль.

116. Поэтика // Сонда:

117. Пушкин А. С. // Қазақ совет энциклопедиясы. Алматы, 1976. 9 т. 327—328-бб.

118. Түркологтардың келелі кеңесі // Қазақ әдебиеті. 1976, 24 қыркүйек.

119. Академик Андрей Николаевич Кононов // Изв. АН КазССР. Сер. филол. 1976. № 3. С. 3—8 (совместно с С. Кенесбаевым и А. Курышжановым).

120. Актуальные проблемы казахского литературоведения // Тюркологические литературы — история и современный литературный процесс: Тез. докл. и сообщ. Алма-Ата, 1976. С. 11—13.

121. Единая многонациональная // Партийная жизнь Казахстана. 1976. № 11. С. 80—85.

122. Перспективы советской тюркологии // Вечерняя Алма-Ата. 1976, 25 сент.

1977

123. Абай Құнанбаев. Шығармаларының екі томдық жинағы. (Құрастырушылардың және комментаторлардың бірі). Алматы, 1977.

124. Әдебиетіміздің асқар тауы // Жұлдыз. 1977. № 8. 203—209-бб.

125. Ғылым мен әдебиетті дамыту үшін // Қазақстан мұғалімі. 1977. 17 шілде.

126. Заманымыздың ұлы суреткері // Еңбек туы. 1977, 23-қыркүйек.

127. Кемел суреткер // Жұлдыз. 1977. № 3. 191—196-бб.
128. Көп ұлтты біртұтас әдебиет // Сонда. № 4. 189—194-бб.
129. Көркем сөз зергері // Қызыл ту. 1977, 29 наурыз.
130. Қазақ әдебиетінің классигі // Көкшетау правдасы. 1977, 23 қыркүйек.
131. Қазақ әдебиетінің классигі // Торғай таңы. 1977, 24 қыркүйек.
132. Октябрь және қазақ совет әдебиеті // Қазақстан коммунисті. 1977. № 11. 74—80-бб.
133. Ұлттық және интернационалдық сипаттар бірлігі // Уақыт және қаламгер. Алматы, 1977. 77—89-бб.
134. Шығыстың Шолоховы // Коммунизм жолы. 1977, 23 қыркүйек.
135. Актуальные проблемы казахского литературоведения // Советская тюркология. 1977. № 1. С. 33—37.
136. Актуальные проблемы казахского литературоведения // Вестн. АН КазССР. 1977. № 3. С. 33—40.
137. Великий Октябрь и казахская литература // Там же. № 7. С. 3—12.
138. Животворный источник // Каз. правда. 1977, 25 сент.
139. Классик казахской советской литературы // Изв. АН КазССР. Сер. филол. 1977. № 3. С. 25—32.
140. Классик казахской советской литературы // Рудный Алтай. 1977, 23 сент.
141. Признанный мастер слова // Индустриальная Караганда. 1977, 26 марта.
142. Признанный мастер слова // Прикаспийская коммуна. 1977, 25 марта.
143. Проблемы изучения творчества М. Ауэзова // Вестн. АН КазССР. 1977. № 10. С. 14—22.
144. Развитие общественных наук в Казахстане // Там же. № 11. С. 38—44.
145. Русско-казахские литературные отношения // Советская тюркология. 1977. № 2. С. 82—83.
146. Талант и взыскательность // Изв. АН КазССР. Сер. филол. 1977. № 1. С. 8—14.
147. Трудовой подвиг писателя // Ленинский путь. 1977, 23 сент.

1978

148. Данышпан өнегесі // Қазақ әдебиеті. 1978, 8 қыркүйек.

149. Поэзиядағы бейнелі сөздер сипаты // Сөз өнері. Алматы, 1978. 3—7-бб.

150. Взаимообогащение национальных культур на современном этапе и литературный процесс // Исторический опыт КПСС в борьбе за укрепление мира и дружбы между народами. Алма-Ата, 1978. С. 304—368.

151. Гигант русской и мировой литературы // Қаз. правда. 1978, 7 сент.

152. Писатель, воспитанный «школой Октября» // Там же. 1978, 15 апр.

153. Садриддин Айни и развитие таджикско-казахских литературных связей // Изв. АН КазССР. Сер. филол. 1978. № 2. С. 1—8.

154. Современное развитие и традиции казахской литературы. Алма-Ата, 1978. 326 с.

1979

155. Әдебиет көкжиегін барлағанда // Қазақ әдебиеті. 1979, 6 сәуір.

156. Жалынды күрескер ақын // Коммунистік еңбек. 1979, 10 қазан.

157. Қазақ әдебиетінің досы // Қазақ әдебиеті. 1979, 14 қыркүйек (Е. Лизуновамен бірге).

158. Ұлы мұраның зерттелуі // Жұлдыз. 1979. № 4. 193—197-бб.

159. Великий Октябрь и казахская литература // Великий Октябрь — главное событие XX века. Алма-Ата, 1979. С. 316—322.

160. Л. М. Ауэзова. Проблемы истории Казахстана в творчестве М. О. Ауэзова // Советская тюркология. 1979. № 3. С. 75—77.

161. Новаторские черты и тенденции развития современной поэзии // Актуальные проблемы эстетики и поэтики социалистического реализма в литературах Советского Востока. Казань, 1979. С. 143—152.

162. Пламенный поэт-борец // Изв. АН КазССР. Сер. филол. 1979. № 4. С. 1—5.

163. Пламенный поэт-борец // Приуралье. 1979, 10 окт.

164. Чокан Валиханов — исследователь устно-поэтического творчества // История казахской литературы. Алма-Ата, 1979. Т. 2. С. 129—142.

165. Шангерей Букеев // Там же. С. 204—209.

1980

166. В. И. Ленин және қазіргі әдеби процесс // ҚазССР ҒА Хабаршысы. 1980. № 4. 57—64-бб.

167. Жаңа заман перзенті // Біздің Отан. 1980. № 14.

168. Ленин идеяларының жарық сәулесі // Қазақстан мектебі. 1980. № 4. 74—76-бб.

169. 19 ғасырдағы қазақ әдебиеті // Қазақ Советтік Социалистік Республикасы (энциклопедиялық анықтама). Алматы, 1980. 542—547-бб. (Б. Ақмұқанова, М. Жармұкамедов, Қ. Сыдықовпен бірге).

170. Поэзиядағы жаңашылдық пен тілдік даму // Жұлдыз. 1980. № 2. 216—221-бб.

171. Актуальные проблемы казахского литературоведения // Проблемы советской тюркологии. Алма-Ата, 1980. С. 237—244.

172. Единство общесоюзного литературного процесса // Художественные искания современной советской многонациональной литературы. Алма-Ата, 1980. С. 5—8.

173. Некоторые итоги и перспективы развития литературоведения в Казахстане // Наука Советского Казахстана. Алма-Ата, 1980. С. 217—224.

174. Проблемы изучения творчества Мухтара Ауэзова // Мухтар Ауэзов — классик советской литературы. Алма-Ата, 1980. С. 88—100.

175. Состояние и задачи изучения литератур тюркоязычных народов СССР // Литературоведение и история: Тез. докл. и сообщ. Ташкент, 1980. С. 3—5 (совместно с М. Қ. Кошановым, А. С. Садыковым, И. А. Султановым, М. Т. Мирзаевым).

1981

176. КПСС XXVI съезі және әдебиетті зерттеу // ҚазССР ҒА Хабаршысы. Филология сериясы. 1981. № 2. 1—5-бб.

177. Дружба литератур и ее истоки // Советский Казахстан. 1981. № 16. С. 13—15.

178. Изучение литературы и фольклора тюркоязычных народов СССР, состояние и задачи // Советская тюркология. 1981. № 1. С. 23—29 (совместно с М. К. Кошановым, А. С. Садыковым, И. А. Султановым, Т. М. Мирзаевым).

179. Лермонтов и казахская литература // Лермонтовская энциклопедия. М., 1981. С. 376—377 (совместно с Х. Садыковым).

180. Некоторые итоги и перспективы развития литературоведения в Казахстане // Наука Советского Казахстана. Алма-Ата, 1981. С. 217—224.

1982

181. Әдеби байланыс арнасы // Қазақстан коммунисті. 1982. № 2. 34—39-бб.

182. Гетенің «Фаусының» қысқаша басылымына кіріспе // Гете. «Фауст». Алматы, 1982.

183. Благотворное влияние русской классической литературы на развитие казахской литературы // Навеки вместе. Алма-Ата, 1982. С. 213—219.

184. Дружба народов — дружба литератур. Алма-Ата, 1982.

185. М. Ю. Лермонтов // Русская литература: Учебник-хрестоматия для 9 класса казахской школы. Алма-Ата, 1982 (совместно с Л. Н. Муфталовой).

1984

186. «Абай жолы» қалай туған? // Казак әдебиеті. 1984. 27 қаңтар.

187. Кенен и наша современность: Докл. на торжественном вечере, посвященном 100-летию Кенена Азербоева // Вестн. АН КазССР. 1984. № 9. С. 4—12.

188. Художественная целинная эпопея // Изв. АН КазССР. Сер. филол. 1984. № 2. С. 1—4.

189. Поэтика эпопеи «Путь Абая» в свете истории ее создания. Алма-Ата, 1984. 256 с.

190. Художественная целинная эпопея // Освоение целины — великий подвиг партии и народа. Алма-Ата, 1984. С. 66—71.

1985

191. Абай — ұлы ақын, ағартушы // Қазақ ССР ҒА Хабаршысы. 1985. № 4. 3—10-бб.

192. Бүгінмен ойы астасқан // Білім және еңбек. 1985. № 11.

193. Қазақ әдебиеттану ғылымы // Қазақ совет энциклопедиясы. Алматы, 1985. 3 т. 306-б. (Ә. Дербісалин, Ә. Нарымбетовпен бірге).

194. Қашан да халық жүрегінде // Социалистік Қазақстан. 1985, 18 қыркүйек.

195. Мұхиттан тамшы // Білім және еңбек. 1985. № 6. 17-б.

196. Концепция исторической личности в эпической прозе // Вопросы тюркологии. Ашхабад, 1985.

197. Социальный прогресс и современная идеологическая борьба // Вестн. АН КазССР. 1985. № 1, С. 27—35.

198. Чокан Валиханов и наша современность // Там же, № 11.

1986

199. Ленин идеяларының жарық сәулесі // Уақыт және қаламгер. Алматы, 1986.

200. Ойшыл, суреткер ақын // Абай тағылымы. Алматы, 1986. 43—56-бб.

1987

201. Эпопеяның туу тарихынан // Мұхтар Әуезов тағылымы. Алматы, 1987. 109—132-бб.

1988

202. Әдебиеттану // Қазақ ССР қысқаша энциклопедиясы. Алматы, 1988. 3 т. 306-б. (Ә. Нарымбетов, Ә. Дербісалинмен бірге).

203. Творчество Чокана Валиханова — достояние национальной культуры казахского народа // Чокан Валиханов и современность. Алма-Ата, 1988, С. 249—254.

204. Абай (Ибраһим) Құнанбаев // Қазақ ССР. Қысқаша энциклопедиясы. 1989. Т. 4. 83—87-бб.

205. Дулатов М. // Сонда. 631-б.
206. Өлең // Сонда. 483—485-бб.
207. Сен де бір кірпіш дүниеге // Социалистік Қазақстан. 1989, 14 шілде.

208. Методологические проблемы разработки терминов в казахском литературоведении // Изв. АН КазССР. Сер. филол. 1989. № 1. С. 3—11.

209. О роли литературы в воспитании трудящихся // Национальное и интернациональное в литературах народов СССР. Улан-Удэ, 1989. С. 5—9.

210. Познавательное и идейно-воспитательное значение творчества М. О. Ауэзова // Мухтар Ауэзов и современная литература. Алма-Ата, 1989. С. 135—147.

1990

211. Әдебиет пен өнер шежіресі // Социалистік Қазақстан, 24 маусым. 1990.

212. О своеобразии казахского литературного процесса начала XX века // Изв. АН КазССР. Сер. филол. 1990. № 2. С. 30—40.

1992

213. Бөтен сөзбен былғанса сөз арасы // Қазақ әдебиеті. 1992, 22 мамыр, 5 маусым.

214. Өлең сөздің теориясы. Қытай Халық Республикасы. Үрімжі, 1992. 385-б.

215. Суреткердің биік нысанасы // Қазақ әдебиеті. 1992, 23 қазан.

1993

216. Абай — мысалшыл ақын // Алматы ақшамы. 1993, 31 мамыр.

217. Абай сөзіне үнілсек // Қазақ әдебиеті. 1993, 6 тамыз.

218. Ағыбай батыр бейнесі әдебиетте // Қазақстан Республикасы Ұлттық Ғылым Академиясының Хабарлары. Тіл, әдебиет сериясы. 1993. № 2. 31—37-б.

219. Бейнелі ойдың ұстасы // Халық кеңесі, 1993, 10 тамыз.

220. Жасынан түсін билеп, сыр бермеген // Жалын. 1993. № 6. 46-б.

221. Қақтаған күмістей кең мандайлы. Екі өлең бе? // Қазақ әдебиеті. 1993, 27 тамыз.

222. Лирикалық кейіпкер // Жалын. 1993. № 6. 6—7-бб.

223. Интерпретация текста и художественная система произведения // Проблемы изучения художественного текста. Алматы, 1993. С. 44—45.

1994

224. Абайдың ашылмаған бір қыры / «Масғұт» поэмасының сюжеті қайдан алынған? // Ақиқат. 1994. № 5. 59—62-бб.

225. Абайтану және ғылыми зерттеу әдіс-тәсілдері // Ұлының өнегесі. Семей, 1994. 5—11-б.

226. Білімдіден шыққан сөз... // Егемен Қазақстан. 1994, 22 қаңтар.

227. Жүйелі сөз жүйесін табар // Қазақстан мектебі. 1994. № 2. 5—11-бб.

228. «Жыр» өлшемі және түрік өлеңінің халықтық негіздері (түрік тілінде) // Дил дергиси. 1994. № 19. 61—62-бб.

229. Өлмейтұғын артына сөз қалдырған // Дидар. 1994, 9 маусым.

230. Ұлы ақынның өлең өрнектері // Сонда, 12 сәуір.

1995

231. Абай және Әуезов // Қазақ тілі мен әдебиеті. 1995. № 4. 3—17-бб.

232. Абай Құнанбаев. Шығармаларының екі томдық толық жинағы. Алматы, 1995 (кұрастырып, ғылыми түсініктерін жазған және басқалар).

233. Абай шығармаларының орысша аудармасы хақында // Қазақстан Республикасы Ұлттық Ғылым Академиясының Хабарлары. Тіл, әдебиет сериясы. 1995. № 4. 3—15-бб.

234. Ақындардың алыбы, ойшылдардың озығы // Парасат. 1995. № 8.

235. Ақын елінің альбом шежіресі // Егемен Қазақстан. 1995, 20 қаңтар.

236. «Алаш туын қолға алған» // Қазақ әдебиеті. 1995, 13 қаңтар.

237. А. С. Пушкин // Абай энциклопедиясы, 489—491-б.

238. Бөтен сөзбен былғанса сөз арасы (Абай шығармаларының орысша аудармасы не күйде?) // КазМУ Хабаршысы. Филология сериясы. 1995. № 3. 17—30-б.
239. Жол жолға жалғасады // Абай. 1995. № 12.
240. Кемел ақын, кемеңгер ойшыл // Абай Құнанбаев. Шығармаларының екі томдық толық жинағы. Алматы, 1995. 8—28-бб.
241. Көркемдік әдіс // Абай энциклопедиясы. Алматы, 1995. 450—456-бб.
242. Лирикалық кейіпкер // Сонда. 1995. 387—389-бб.
243. Махаббат — өмір көркі, рас // Қазақстан әйелдері. 1995. № 1. 6—7-бб.
244. М. Ю. Лермонтов // Абай энциклопедиясы. 380—382-бб.
245. Мысал // Сонда. Алматы, 1995. 424—426-бб.
246. Орыс әдебиеті // Сонда. 450—456-бб.
247. Өзіне өзі сыншы // Қазақ әдебиеті. 1995, 21 ақпан.
248. Өлең өрнектері // Абай энциклопедиясы. 467—470-бб.
249. Сіздерге еркін тиер, байқап қара // Абай және қазіргі заман. Алматы, 1995. 18—40-бб.
250. Тіл бейнелігі // Абай энциклопедиясы. Алматы, 1995. 559—561-бб.
251. Ұлы ақынның өлең өрнектері // «Абай, рухани мәдениет және қазіргі кезең. Өскемен, 1995. 7—19-бб.
252. Великий поэт и мыслитель // Мысль. 1995. № 3. С. 78—82.
253. Стих «Манаса» и казахский эпический стих «жыр» // Манас — 1000. Бишкек, 1995. С. 39—42 (на англ. яз.).
254. Стих «Манаса» и казахский эпический стих «жыр» // Эпос «Манас» и эпическое наследие народов мира. Бишкек, 1995. С. 81—83.
255. «Татьяна, русская душою...» // Каз. правда. 1995, 8 авг.

1996

256. Абайтану және ғылыми зерттеу әдіс-тәсілдері // Абай шығармаларын оқып үйрену және насихаттау мәселелері. Алматы, 1996. 2—9-бб.
257. Әдебиет терминдерін жетілдірудің зәрулігі // Қазақстан Республикасы Ұлттық Ғылым Академиясының Хабарлары. Тіл, әдебиет сериясы. 1996. № 4. 7—12-бб.

258. Әдебиеттану саласындағы ғылыми ұғымдар мен терминдер // Әдебиеттану терминдерінің сөздігі. Алматы, 1996. 4—16-бб.

259. Әдебиеттану терминдерінің сөздігі. Алматы, 1996. 240-б. (Жауапты редактор, құрастырушы және авторлардың бірі).

260. Даналық шыңы // Егемен Қазақстан. 1996, 22 наурыз:

261. Жамбылдың ақындық шеберлігі // Жамбыл туралы сөз. Алматы, 1996. 49—65-бб.

262. Жамбылдың ақындық шеберлігі // Қазақ әдебиеті. 1996, 20 тамыз.

263. Жамбылдың ақындық шеберлігі // Қазақстан Республикасының Ғылым министрлігі — Ғылым Академиясының Хабарлары. Тіл, әдебиет сериясы. 1996. № 6. 19—27-бб.

264. Жамбылдың ақындық шеберлігі // Түрік ленжелері уа әдебиеті дергісі. 1996. № 8. 9—19-бб. (түрік тілінде).

265. Жамбылдың жырдағы ұсталығы // Жамбыл. Анкара, 1996. 107—112-бб. (түрік тілінде).

266. Жеті түрлі білім біл // Қазақ әдебиеті. 1996, 11 маусым.

267. Тіл тиексіз, ой түпсіз // Сонда, 29 қазан.

268. Шоқан Уәлиханов — әдебиетші-ғалым // Сан-Таш-140 (Ш. Уәлихановтың «Манас» эпосын алғашқы жазып алғанына арналған халықаралық конференцияның материалдары). Бішкек, 1996. 25—26-бб.

269. Жамбыл — великий национальный поэт // Дидар. 1996. № 2. С. 48—52 (на рус. и англ. яз.).

270. Жамбыл и импровизаторское искусство // Наука Казахстана. 1996. № 6, 16—31 авг.

1997

271. Абай және Әуезов // Мұхтар мұрасы. Алматы, 1997. 8—22-бб.

272. «Абай жолы» — тарихи шындық пен көркемдік шындық // Заман Қазақстан. 1977, 1 тамыз.

273. «Абай жолы» эпопеясының жазылу тарихы // Мұхтар Әуезов хақында мақалалар. Анкара, 1997. 43—48-бб. (түрік тілінде).

274. «Абай жолы» эпопеясының жазылу тарихы. // Сонда. 34—45-бб. (түрік тілінде).

275. «Аламан артындағы біреуі мен» // Абай. 1997, № 1. 50—53-бб.

276. Әуезовтанудағы жаңа белес. Алғы сөз // Әуезов М. Шығармаларының елу томдық толық жинағы. Алматы, 1997. 3—9-бб. ●

277. Даналық тағылымы // Абай. 1977. № 2—3. 63—68-бб.

278. Дарын мен парасат // Егемен Қазақстан. 1997, 12 желтоқсан.

279. Дарындылық пен парасаттылық // Әл-Фараби атындағы Қазақ Мемлекеттік Ұлттық Университетінің Хабарлары. Филология сериясы. 1997. № 14. 66—68-бб.

280. Кемеңгер // Заман Қазақстан. 1997, 10 қаңтар.

281. Күрескер ғалымның өрісті жолы // Қазақ Мемлекеттік Ұлттық Университетінің Хабаршысы. Филология сериясы. 1977. № 13. 13—16-бб.

282. Мұхтар Әуезов және әлем әдебиеті // Егемен Қазақстан, 1997, 27 қыркүйек.

283. Абай и мировая литература // Абаевские чтения. Алматы, 1997. С. 6—16.

284. Великий писатель-гуманист // Мысль. 1997. № 4. С. 70—74.

285. Мировое значение творчества Абая // Абаевские чтения. Алматы, 1997. С. 4—5.

286. Мухтар Ауэзов — великий писатель-гуманист // Мысль. 1997. № 4. С. 10—74.

287. Напевы дружбы // Абдылдажан Ахматалиев. Избранное. Бишкек, 1997. С. 415—419.

288. Правда истории // Қаз. правда. 1997, 23 сент.

289. Предисловие к книге Л. М. Ауэзовой «Исторические основы эпопеи «Путь Абая». Алматы, 1997.

290. Роман-эпопея Мухтара Ауэзова. Алматы, 1997. 228 с.

291. Мұхтар Әуезов — қазақ әдебиетінің классигі // Мұхтар Әуезов — ХХ ғасырдың ұлы жазушысы және гуманисі. Алматы, 1997. 28—39-бб.

1998

292. Әдебиеттану. Алматы, 1998. 352-б. (жауапты редактор және мақалалардың авторы).

**АКАДЕМИК З. А. АХМЕТОВТЫҢ РЕДАКЦИЯСЫМЕН
ШЫҚҚАН ЕҢБЕКТЕР**

**ТРУДЫ, ИЗДАНИЕ ПОД РЕДАКЦИЕЙ
АКАДЕМИКА З. А. АХМЕТОВА**

1. Жизнь и творчество Абая: (Сб. статей). Алма-Ата, 1954.
2. Абай Құнанбаев. Шығармаларының екі томдық толық жинағы. Алматы, 1995.
3. Әдебиеттану терминдерінің сөздігі. Алматы, 1996.
4. Р. Сыздықова. Абай өлендерінің синтаксистік құрылысы. Алматы, 1970.
5. Ы. Дүйсенбаев. Мұхтар Әуезов. Алматы, 1974.
6. М. Дүйсенов. Қазақ драматургиясындағы жанр мен стиль мәселелері. Алматы, 1977.
7. Художественные искания современной советской многонациональной литературы. Алма-Ата, 1980.
8. М. Мырзахметов. Мұхтар Әуезов және Абайтану проблемалары. Алматы, 1982.
9. К. Рустемова. Поэтика прозы Ануара Алимжанова. Алматы, 1997.

З. АХМЕТОВТЫҢ ҒЫЛЫМИ ЖЕТЕКШІЛІГІМЕН ҚОРҒАЛҒАН ДОКТОРЛЫҚ ЖӘНЕ КАНДИДАТТЫҚ ДИССЕРТАЦИЯЛАР

ДОКТОРСКИЕ И КАНДИДАТСКИЕ ДИССЕРТАЦИИ, ВЫПОЛНЕННЫЕ ПОД РУКОВОДСТВОМ З. А. АХМЕТОВА

Докторлық диссертациялар

Докторские диссертации

1. *Байтанаев Б. А.* Устно-поэтические традиции в художественной структуре казахского романа. Алматы, 1994.
2. *Рустемова К. К.* Ануар Алимжанов в контексте современного литературного процесса. Алматы, 1998.
3. *Сыздықов К.* Мұхтар Әуезов еңбектеріндегі әдебиеттану мәселелері. Алматы, 1997.

Кандидаттық диссертациялар

Кандидатские диссертации

1. *Әбсеметов М. О.* Міржақып Дулатов шығармашылығы 20-ғасыр басындағы тарихи-әдеби процесс. Алматы, 1996.
2. *Байтанаев Б. А.* Народно-поэтические основы жанра рассказа в казахской литературе. Алма-Ата, 1975.
3. *Баишева С. Д.* Проблема жанра и образа в трагедии «Абай» М. Ауэзова и Л. Соболева. Алма-Ата, 1988.
4. *Бекниязов Т.* Қазіргі қазақ повесіндегі қаһарман және адамгершілік проблемасы. Алматы, 1992.
5. *Бектуров Ж. Ж.* Художественно-композиционные особенности поэзии жырау и акынов. Алма-Ата, 1980.
6. *Ишанов А. Х.* Роль портрета в раскрытии характера (на примере эпопеи М. О. Ауэзова «Путь Абая»). Алма-Ата, 1980.
7. *Каракозова Ж. К.* Стилистическое единство оригинала и сохранение его в переводе с казахского языка на русский

(на материалах романа-эпопеи М. О. Ауэзова «Путь Абая»).
Алма-Ата, 1984.

8. *Кунаев Д. А.* Мухтар Ауэзов и проблемы творческого освоения художественного опыта русской литературы. Алма-Ата, 1987.

9. *Мамытбеков З. Ч.* Творчество Алыкула Османова и его переводы из русской поэзии. Алма-Ата, 1963.

10. *Лихопудова Л. Е., Мачтет Г. А.* Основные проблемы творчества. Алма-Ата, 1974.

11. *Митева Л. М.* Жанровые особенности художественно-биографической прозы Казахстана. Алма-Ата, 1984.

12. *Оразбекова М.* XX ғасырдың басындағы ақындық тұлға мәселесі (эстетикалық категория тұрғысынан). Алматы, 1997.

13. *Глепбергенова А. А.* Проблемные и тематические аспекты рассказа 60—70-х гг. Алматы, 1997.

14. *Шаңбаев Т. Қ.* Мысал жанрының стилі мен тілі. Алматы, 1994.

ЕҢБЕКТЕРДІҢ АЛФАВИТТІК КӨРСЕТКІШІ

АЛФАВИТНЫЙ УКАЗАТЕЛЬ ТРУДОВ

- Абай Құнанбаев 11, 20, 86, 87, 88, 123, 204, 232
Абай және Әуезов 231, 271
«Абай жолы» қалай туған? 186
«Абай жолы» — тарихи шындық пен көркемдік шындық 272
«Абай жолы» эпопеясының жазылу тарихы 273
Абай — мысалшыл ақын 216
Абай сөзіне үңілсек 217
Абай — ұлы ақын, ағартушы 191
Абай шығармаларының орысша аудармасы хақында 233
Абайдың ашылмаған бір қыры 224
Абайдың өмірі мен творчествосы 12
Абайтану және ғылыми зерттеу әдіс-тәсілдері 225, 256
Ағыбай батыр бейнесі әдебиетте 218
Ақын елінің альбом шежіресі 235
Ақындардың алыбы, Ұйшылдардың озығы 234
Ақындық өнер ерекшелігі 78
«Аламан артындағы біреуі мен» 275
Алаш туын қолға алған 236
Алғыр ой, сергек сезім 96
А. С. Пушкин және қазақ әдебиеті 21
- Әдеби байланыс арнасы 181
Әдебиет көкжиегін барлағанда 155
Әдебиет пен өнер шежіресі 211
Әдебиет терминдерін жетілдірудің зәрулігі 257
Әдебиеттану 202, 292
Әдебиеттану саласындағы ғылыми ұғымдар мен терминде
258
Әдебиеттану терминдерінің сөздігі 259

- Әдебиеттегі лениндік партиялық принцип және қазіргі әдеби процесс 108
- Әдебиетіміздің асқар тауы 124
- Әуезовтанудағы жаңа белес 276
- Бейнелі ойдың ұстасы 219
- Бөтен сөзбен былғанса сөз арасы 213, 238
- Бүгінмен ойы астасқан 192
- Білімдіден шыққан сөз 226
- В. И. Ленин және қазіргі әдеби процесс 166
- Гетенің «Фаусының» қысқаша басылымына кіріспе 182
- Ғылым мен әдебиетті дамыту үшін 124
- Даналық тағылымы 277
- Даналық шыңы 260
- Данышпан өнегесі 148
- Дарын мен парасат 278
- Дарындылық пен парасаттылық 279
- Дулатов М. Д. 205
- Еркін өлең. Ол қандай? 97
- Жалынды күрескер ақын 156
- Жамбыл — қазақ халқының ұлы мақтанышы 4
- Жамбылдың жырдағы ұсталығы 265
- Жамбылдың ақындық шежіресі 261, 262
- Жаңа заман перзенті 167
- Жасынан түсін билеп, сыр бермеген 220
- Жеті түрлі білім біл. 266
- Жол жолға жалғасады 239
- Жүйелі сөз жүйесін табар 227
- «Жыр» өлшемі және түрік өлеңінің халықтық негіздері 228
- Заманымыздың ұлы суреткері 126
- Кемел ақын, кемеңгер ойшыл 240
- Кемел суреткер 127
- Кемеңгер 280
- ҚПСС XXVI съезі және әдебиетті зерттеу 176
- Көп ұлтты біртұтас әдебиет 128
- Қөркем сөз зергері 129
- Қөркемдік әдіс 241

Күрескер ғалымның өрісті жолы 281

Қазақ әдебиеті дамуына орыс әдебиетінің прогресшіл ықпалы 5

Қазақ әдебиетінің досы 157

Қазақ әдебиетінің классигі 130, 131

Қазақ әдебиетінің шығыс әдебиетімен байланысы 51

Қазақ әдебиеттану ғылымы 193

Қазақ өлеңінің жүйесі 110

Қазақ өлеңінің құрылысы 30

Қазақ поэзиясындағы ерікті өлең 103

Қақтаған күмістей кең мандайлы. Екі өлең бе? 221

Қашан да халық жүрегінде 194

Ленин идеяларының жарық сәулесі 168, 199

Лермонтов және қазақ әдебиеті 68

Лермонтов пен Абай 6

Лермонтов шығармашылығының Абайға әсері 7

Лирикалық кейіпкер 222, 242

Мақалдар мен мәтелдер 45

Махаббат — өмір көркі, рас 243

Мұхиттан тамшы 195

Мұхтар Әуезов және әлем әдебиеті 282

Мұхтар Әуезов — қазақ әдебиетінің классигі 291

М. Әуезовтің Москвадағы тойы 22

Мысал 245

Ой иесі, өнер иесі 59

Ой тұнығы 76

Ойшыл, суреткер ақын 200

Октябрь және қазақ совет әдебиеті 132

XVIII—XIX ғасырдағы қазақ әдебиетінің очеркі 31

19-ғасырдағы қазақ әдебиеті 169

Орыс әдебиеті 246

Өзіне-өзі сыншы 247

Өлең 114, 206

Өлең деген — әр сөздің ұнасымы 112

Өлең өрнектері 248

Өлең сөздің теориясы 100, 214

Өлмейтұғын артына сөз қалдырған 229

Өр қиялдың, ашу — кектің ақыны 69

Өрелі дәстүр, өзекті арна 115

- Поэзиядағы бейнелі сөздер сипаты 149
 Поэзиядағы жаңашылдық пен тілдік даму 170
 Поэтика 116
 Пушкин А. С. 117, 237
 Пушкин және қазіргі дәуір 104
- Сен де бір кірпіш дүниеге 207
 Суреткердің биік нысанасы 215
 Сын өрісі — тел өсу 93
 Сіздерге еркін тиер, байқап қара 249
- Терең тамырлар 60
 Түркологтардың келелі кеңесі 118
 Тіл бейнелілігі 250
 Тіл тиексіз, сөз түпсіз 267
- Ұлттық және интернационалдық сипаттар бірлігі 133
 Ұлы ақынның өлең өрнектері 230, 251
 Ұлы достықтың әдебиеттегі көрінісі 23
 Ұлы мұраның зерттелуі 158
- Шаңгерей — ақын 38
 Шаңгерей Бөкеев 52, 98
 Шаңгерей Бөкеевтің ақындығы 53
 Шаңгерей Бөкеевтің лирикасы 39
 Шоқан Уәлиханов — әдебиетші-ғалым 77, 268
 Шығыстың Шолоховы 134
- Эпопеядағы әйелдер бейнесі 24
 Эпопеяның туу тарихынан 201
- Абай и Лермонтов. Переводы из Лермонтова 4
 Абай и мировая литература 283
 Абай Кунанбаев и русская литература 13
 Академик Андрей Николаевич Кононов 119
 Актуальные проблемы казахского литературоведения 120, 135,
 136, 171
- Благотворное влияние русской классической литературы на
 развитие казахской литературы 183
 Букеев Шаңгерей 65
- Валиханов Ч. Ч. 61

- Великий казахский поэт Абай Кунанбаев 14
Великий Октябрь и казахская литература 137, 159
Великий писатель-гуманист 284
Великий поэт и мыслитель 252
Великий поэт и просветитель 89
Великий поэт-революционер-демократ Т. Г. Шевченко 70
Взаимобогащение национальных культур на современном этапе и литературный процесс 150
«Восточная легенда» И. С. Тургенева и «Масгут» Абая 79
Восьмистишья Абая 71
Выдающийся казахский писатель 32
- Гигант русской и мировой литературы 151
Дружба народов — дружба литератур 184
Дружба литератур и ее истоки 177
- Единая многонациональная 121
Единство общесоюзного литературного процесса 172
Жамбыл — великий национальный поэт 269
Жамбыл и импровизаторское искусство 270
Животворный источник 138
- Изучение литературы и фольклора тюркоязычных народов СССР, состояние и задачи 178
Интерпретация текста и художественная система произведения 223
История казахской литературы. Т. 1. 94
- К вопросу изучения теории тюркского стиха 99
Казахская поэзия послевоенных лет 101
Казахский фольклор в собрании Потанина 102
Казахское стихосложение 72
Калевала, Калидаса, Карамзин 109
Кенен и наша современность 187
Классик казахской советской литературы 139, 140
Концепция исторической личности в эпической прозе 196
- Л. М. Ауэзова. Проблемы истории Казахстана в творчестве М. О. Ауэзова 160
Лермонтов М. Ю. 80, 84, 91, 111, 185, 244
Лермонтов и Абай 8, 15
Лермонтов и казахская литература 105, 179

- Литературные связи России и Казахстана 25
- Методологические проблемы разработки терминов в казахском литературоведении 208
- Мировое значение творчества Абая 285
- Мухтар Ауэзов — великий писатель-гуманист 286
- Мухтар Ауэзов — литературный критик 106
- Напевы дружбы 287
- Некоторые вопросы текстологического изучения произведений
Абая Кунанбаева 10
- Некоторые итоги и перспективы развития литературоведения
в Казахстане 173, 180
- Новаторские черты и тенденции развития современной поэзии
161
- Новое о переводах Абая из Лермонтова 2, 9
- О роли литературы в воспитании трудящихся 209
- О своеобразии казахского литературного процесса 212
- О строе казахского стиха 17
- О языке казахской поэзии 90
- Очерки истории казахской советской литературы 62
- Перспективы советской тюркологии 122
- Писатель, воспитанный «школой Октября» 152
- Пламенный поэт-борец 162, 163
- Познавательное и идейно-воспитательное значение творчества
М. О. Ауэзова 210
- Подстрочные переводы на русский язык произведений Абая
Кунанбаева 33
- Поэт-просветитель 16
- Поэтика эпопеи «Путь Абая» в свете истории ее создания 189
- Правда истории 288
- Предисловие к книге Л. М. Ауэзовой «Исторические основы
эпопеи «Путь Абая» 289
- Признанный мастер слова 141, 142
- Приобщение к прекрасному 107
- Проблемы изучения творчества М. Ауэзова 143, 174
- Пропагандист русской литературы 92
- Пушкин А. С. 81, 117
- Пушкин и Абай 3
- Пушкин и Казахстан 113

- Равенство слогов в казахском стихе 40
 Развитие общественных наук в Казахстане 144
 Ритмика казахских пословиц и поговорок 54
 Ритмика казахского стиха 26, 41
 Ритмическое строение казахских пословиц, загадок и афоризмов 73
 Рифма в казахской поэзии 55
 Роль Абая в укреплении литературных связей Казахстана с Россией 95
 Роман-эпопея Мухтара Ауэзова 290
 Романы М. Ауэзова об Абае 19
 Русская литература: Учебник-хрестоматия для 8 класса казахской средней школы 27, 34, 42, 46, 56, 63, 66
 Русская литература: Учебник-хрестоматия для 9 класса казахской школы 28, 35, 43, 57, 64
 Русская литература: Учебник-хрестоматия для 10 класса казахской школы 29, 36, 44, 48, 58, 64
 Русско-казахские литературные отношения 145
 Садриддин Айни и развитие таджикско-казахских литературных связей 153
 Сакен Сейфуллин и проблема новаторства в казахском стихосложении 49
 Современное развитие и традиции казахской литературы 154
 Сокровищница эпического творчества 74
 Состояние и задачи изучения литератур тюркоязычных народов СССР 175
 Социальный процесс и современная идеологическая борьба 197
 Становление казахской советской народной поэзии 18
 Стих «Манаса» и казахский эпический стих «жыр» 254
 Стихотворное новаторство Абая 75
 Султанмахмут Торайгыров 37

 Талант и взыскательность 146
 «Татьяна, русская душою...» 255
 Творчество Чокана Валиханова — достояние национальной культуры казахского народа 203
 Труд о казахском фольклоре 85
 Трудовой подвиг писателя 147

 Ученый и педагог 82

Фольклор и художественная литература 67
Фундаментальный труд по истории Казахстана 50

Художественная целинная эпопея 190, 191

Чокан Валиханов — исследователь устно-поэтического творчества 164

Чокан Валиханов и наша современность 198

Шангерей Букеев 165

60-летие академика АН КазССР К. Д. Джумалиева 83

**БІРЛЕСІП ЖАЗҒАН АВТОРЛАРДЫҢ ЕСІМДЕР
КӨРСЕТКІШІ**

ИМЕННОЙ УКАЗАТЕЛЬ СОАВТОРОВ

Ақмұқанова Б. 31, 45, 169
Әбетов Г. 11, 20, 31
Дербісалин Ә. 193, 202
Дүйсенбаев Ы. 11, 20, 31
Жармұқамедов М. 169
Нарымбетов Ә. 193, 202
Нұрқатов А. 31
Сыдиықов Қ. 169

Дюсенбаев И. Т. 10, 19, 33
Кенесбаев С. 119
Қошанов М. К. 175, 178
Құрышжанов А. 119
Лизунова Е. В. 157
Лузгина З. И. 27, 34, 42, 46, 56, 63, 66
Мирзаев М. Т. 175, 178
Николич Д. Н. 27, 34, 42, 46, 56, 63, 66
Поссе Т. В. 27, 34, 42, 46, 56, 63, 66, 80
Садыков А. С. 175, 178
Сильченко М. С. 11, 18, 81
Смирнова Н. С. 27, 34, 42, 46, 56, 63, 66
Султанов И. А. 175, 178

МАЗМҰНЫ

Оқырманға	5
Қазақстан Республикасы Ғылым академиясының академигі З. Ахметовтың өмірі мен қызметінің негізгі даталары	6
Қазақстан Республикасы Ғылым академиясының академигі З. А. Ахметовтың ғылыми, педагогтік және қоғамдық қызметінің қысқаша очеркі	10
A brief survey of the scientific, pedagogical and public activity of academician of the Academy of sciences of the Republic of Kazakstan Z. A. Akhmetov	31
Қазақстан Республикасы Ғылым академиясының академигі З. А. Ахметовтың өмірі мен еңбектері туралы әдебиеттер	36
Академик З. А. Ахметов еңбектерінің хронологиялық көрсеткіші	40
Академик З. А. Ахметовтың редакциясымен шыққан еңбектер	59
З. Ахметовтың ғылыми жетекшілігімен қорғалған докторлық және кандидаттық диссертациялар	60
Еңбектердің алфавиттік көрсеткіші	62
Бірлесіп жазған авторлардың есімдер көрсеткіші	70

СОДЕРЖАНИЕ

К читателям	5
Основные даты жизни и деятельности академика Академии наук Республики Казахстан З. А. Ахметова	8
Краткий очерк научной, педагогической и общественной деятельности академика Академии наук Республики Казахстан З. А. Ахметова	21
A brief survey of the scientific, pedagogical and public activity of academician of the Academy of sciences of the Republic of Kazakhstan Z. A. Akhmetov	31
Литература о жизни и трудах академика Академии наук Республики Казахстан З. А. Ахметова	36
Хронологический указатель трудов академика З. А. Ахметова	40
Труды, изданные под редакцией академика З. А. Ахметова	59
Докторские и кандидатские диссертации, выполненные под руководством З. А. Ахметова	60
Алфавитный указатель трудов	62
Именной указатель соавторов	70

ЗАКИ АХМЕТОВИЧ АХМЕТОВ

Материалы к библиографии ученых Казахстана

Редакторы А. А. Давыденко, С. Х. Иманасов
Художественный редактор В. В. Пак
Технический редактор И. У. Насырова

Сдано в набор 13.04.98. Подписано в печать 04.05.98.
Формат 70×100^{1/32}. Бум. типографская.
Гарнитура литературная. Высокая печать.
Усл. п. л. 2,9+0,04 вкл. Усл. кр.-отт. 3,14. Уч.-изд. л. 4,39.
Тираж 350. Заказ № 54.

Издательство «Ғылым»
480100, Алматы, ул. Пушкина, 111/113
Типография издательства «Ғылым»
480021, Алматы, ул. Шевченко, 28